

במדבר יט חקת רפה

אונקלוס

אשר יגע על פני השדה בחלל הרב
או במת או בעצם אדם או בקבר
יטמא שבעת ימים: וילקחו לטמא
מעפר שרפת התפאת ונתן עליו מים
חיים אלכלי: שני יח וילקח אזור וטבל
במים איש טהור והזה על האהל
ועל כל הכלים ועל הנפשות אשר
היו שם ועל הנגע בעצם או בחלל
או במת או בקבר: דש והזה הטהר
על הטמא ביום השלישי וביום
השביעי וחתאו ביום השביעי וכבסו
בגדיו ורחץ במים וטהר בערב:

לקט בהיר

רשי

ושני ימים על ידיה, נקרא חכשית זו למיד שעשה כמדת
הרוע ומתאים עליו, וכאן קורא הכתוב את המגופה למיד,
שמגופה היא דבר הנעשה לסחוס בה נקב החיות או שאר
כלים, ונעשה כמדת הנקב ומתאים עליו, וכאן נמה שלפניו
איתו די שיש את המגופה על הנקב, אלא לרין לחברו
ולסוחמו יפה סביב סביב, וזה שאמר הכתוב "פתול"

(ברא' י' ה) נפתולי אלהים נפתולי, (נחצרת'י"י) עם
אחותי: (עו) על פני השדה. רבותינו דרשו (ספרי -
חולק ע"ג) לרבות י"י גולל ודופק"י, ופשוטו על פני
השדה שאין שם אהל מעמא המת שם בנגיעה:
(יש) וחתאו ביום השביעי. הוא גמר עברתו"י:

שפירושו מחובר, וכן חרגמו אונקלוס ו"ל, ובה יוננו דברי רבינו, אלא ששינה רבינו ללשון נקבה ואמר "פתולה" מפני
שמינת פתול שנכתוב שייך על הנמיה ונמיה וזכר הוא, אצל רבינו שהוסיף "מגופה" ומגופה נקבה היא לזה אמר פתולה היא
המגופה: (כח) וצפ' וילא הניא רבינו פירושו של מנחם בן סרוק שפירושו מלשון חבור, והוא ז"ל פירושו מלשון עקש
ופתולות, ואין קושיא ואין פתירה, שהרי איתו מנחם פירושו של מנחם בפירושו המינה ענמה, אלא אמר שלי ענינו שם
יותר נכון לפרש כוונת הכתוב מלשון עקש, אצל עדיין יקשה למה לא אמר הכתוב לשון מבורר עקושי אלקים נמעקשתי, אלא
משום שלשון נופל על הלשון, כלומר הכתוב צמר לומר העקשה בלשון שיש בו גם כן ענין חיבור שאמר שנמעקשתי לנסוף
נחצרת'י (ג"א), ומה שפירש רש"י בגמ' פתול מגופו, אין לנו לומר שפתרון המינה הוא כן אלא ר"ל שמגופו של כלי
פתול כלומר מחובר: (כט) משום דקשה ליה מה נפ"מ שדה או אהל הלא אס נגע במת תחת האהל ודאי שטמא, ועוד
הלא כבר אמר הכתוב פסוק י"א הנוגע במת (מ"ל), ועוד שעל פי פשוטו היל"ל וכל אשר יגע בחלל חרב וגו' על פני השדה
שזו ישרות הדבור (בא"י), לזה דרשו רבותינו כאלו נכתב על פני השדה "או" בחלל חרב, כלומר הם ב' דברים, שחון מחלל
הנכבד חרב חון מזה יש עוד דבר על פני השדה שמעמא באלו ובנגיעה, והוא הגולל והדופק שאע"פ שלא נגע ולא האהיל
על המת עמנו אלא על הגולל ודופק נטמא (רא"ם), חו דעת רבי עקיבא ור' ישמעאל סובר גולל ודופק הלכתא גמירי
לה: (ל) פירש"י בגמ', גולל כיפוי הארון של מת, דופק דף שנומטים בלדו עכ"ל, ונקרא דופק על שם שהגולל דופק עליו
(תוס'): (לא) ר"ל אין וחתאו זה פירושו שיה עליו כמו הוא יפתעו בו, שהרי כבר אמר וזהו וגו' ביום השלישי וביום
השביעי, אלא פירושו סיטוי וניקוי וטהרה, שבה שהוא עליו ביום השביעי הוא מטהרו לגמרי ויעטול ויערב הוא טהור,

אונקלוס

במדבר יט חקת רפו

שבעת ימים: וכל כלי פתוח אשר
אין צמיד פתיל עליו טמא הוא: וכל

לקט בהיר

רשי

שכמת צחוכי"י: (עו) וכל כלי פתוח. בכלי חרס
הכתוב מדבר"י (ספרי - חולק כ"ה) שאין מקבל עומאה
מגבו אלא מחבור, לפיכך אם אין מגופה למידתו"י
פתולה עליו יפה בחבור עמא הוא, הא אם יש למיד
פתול עליו טהור: פתיל. מחובר בלשון עברת'י, וכן
שיי טמא"ת י"ד

וכמו שמבאר שם, והאחד הוא מחנה שכמה דהיינו כל
העורה אפילו עורת ישראל, ובדאי על מה שהאיר שם ענש
כאן (מ"ל): (כה) ולא חרס שהוליא את המת, אפילו הוא
אהל ערמי שנעמנו מקבל עומאה מן המת שמחמו ואס"כ
מטמא אדם וכלים נגמג ובמשא, אצל לא באלה, שהאהל
מביא את העומאה (דהיינו אם בפעם אחד מחמו מת ואלם

מביא את העומאה מן המת לאדם) אצל איתו מטמא, וההכרח הוא, שמה שאמר הכתוב אס"כ וכל אשר באלה פשוט שמיירי
ביחד עם המת, שאל"כ היינו אשר באלה והיינו אשר בא, וא"כ על כרחך גם מה שאמר כל הבה מיירי ביחד עם המת,
שאל"כ אלא טמא אפילו אין שם מת למה אמר אס"כ שביחד עם המת טמא, פשיעא, אצל אחר האמת שב' המאמרים
משעתין ביחד עם המת לרין לומר שלא רק כשהוא שם בשעת יציאת נשמה הוא טמא אלא גם הנה אס"כ טמא
(ג"א): (כו) הרלון במאמר זה, משום דקשה למה כל המאמר הזה הלא אמר כל אשר באלה יטמא, ונפרט שכבר ידענו
מפרשת שמיני שכלי חרס נטמא מחבור מאוירו שאם יש כוית נבלה צמוך אירי כלי חרס נטמא הכלי וממילא הוא הרין אם
הכלי חרס באלה המת והוא פתוח שנכנס העומאה בחבורו ונעמא הכלי, עוד קשה חיצת פתוח המיומר שהרי אמר אשר אין
למד פתיל עליו שפירושו פתוח, אלא כחוב הזה עיקרו בא לדיוק שאינו מקבל עומאה מגבו (כמו שאר כלים) שאם הכלי
סחוס יפה מכל לדיו אפילו אם הוא באלה המת (וכן אפילו נגע עומאה צד החיטון) איתו נעמא, והגם שלא נאמר כאן כלי
"חרס" הכריתו ר"ל צמולין שכלי חרס מדבר, מדמלה העומאה בפתיחה (ובה נמי יצב חיצת פתוח המיומר שנאמרו וכל
כלי פתוח כאלו אמר וכל כלי חרס) שרק כלי חרס מליט שגא לו עומאחו דרך פתוח, וזה לשון רש"י צמולין: כלי פתוח,
מדקפיד אפיתחא שמע מינה כלי חרס קאי דאיהו כלי שטומאחו קודמת לפתוח באיזה כלי הרגילה חורה את העומאה
להשכים ולמהר ולנא דרך פתוח הוי אומר זה כלי חרס דכתב לך בגויה בדוכתא אחרימי (שמיני י"א ל"ג) אל חובו עכ"ל,
ובש"ס כתב ח"ל: כיון שמיני נפרשת שמיני דכלי חרס איתו מטמא מגבו אלא מאוירו לפיכך וכו' עכ"ל, ואינו יודע היכן
מלא שב' שמיני, וכבר הביא הרא"ם ז"ל פי' זה נמש ודמא עיי"ש, אלא כמו שאמרנו שפרשת שמיני נלמד שנעמא
מחבור מאוירו, ומכאן נלמד שאינו נטמא מגבו מצמוך: (כז) חיצת למיד הוא שם כולל על כל דבר המתאים והמחובר יחד
עם דבר אחר, כגון (לקמן כ"ה ג') וילמד ישראל לבעל פוער, שהיו מחוברים ומדובקים רח"ל לע"ז, או (ברא' כ"ד כ"ב)

אור החיים

זה הבא מקלחו"י. עוד שם בפסיקתא וזה לשונם
דבר אחר כל הבא וגו' לעשות קרקעו של בית
כמוכו עד התהום עד כאן. נראה שהוכרחו לדרשא
זו"י כי לסברא הראשונה היה לו לומר הכתוב כל
אשר באלה וכל הבא אל האהל ויהיה הכתוב
מתפרש בדרך לא זו חף זו י"י, אצל ממה שהקדים

אור בהיר

א"כ. (כג) פי' סוף הכתוב מוכיח על מחילתו שהוא אפי' נמקת, שאל"כ מיומר הוא קבועיטו. (כד) פי' ק"ל הלא אין
במשמעות הכתוב דבר זה, אם לא מכה ייחור, הלא כבר דרש ממת הבא מקלחו. (כה) פי' לא רק כולו אלא אפי' מקלחו. (כו)
פי' חון ממה שגא נגלות על רישא דקרא שהוא נמקת, חון מזה בא למדש דין חדש, והגם שהפסיקתא מביא מאמר כל הבא וגו',
כוונתו לדרוש מסיפא דקרא וכל אשר וגו'. (כז) פי' ח"ק לא דרש דרוש הב' ור' אחא לא דרש דרוש הא'. (כח) כנראה שדעת

1

גמין סוגיא דאורייתא
(מבוא גמרא)

אמר כדחיק ליה... האשה שיצאה מלאה... רש"י... אלה המוסר והק' וצדקה...

אשה שיצתה בלאה... כשבע קח מבעול... וכן הוא... אלה ליה ליה... וכן הוא... אלה ליה ליה...

אמר לנעמה... וכן הוא... אלה ליה ליה... וכן הוא... אלה ליה ליה...

אמר לנעמה... וכן הוא... אלה ליה ליה... וכן הוא... אלה ליה ליה...

אמר לנעמה... וכן הוא... אלה ליה ליה... וכן הוא... אלה ליה ליה...

אמר לנעמה... וכן הוא... אלה ליה ליה... וכן הוא... אלה ליה ליה...

אמר לנעמה... וכן הוא... אלה ליה ליה... וכן הוא... אלה ליה ליה...

אמר לנעמה... וכן הוא... אלה ליה ליה... וכן הוא... אלה ליה ליה...

מכדי ימי טהרה כבה... משה פסקה דיהוה לגמר שבעים קמחי... שחוק ושיחה... ו' גלגל שבע מאסן...

עשרים ומחצית כחומר... חק על נכ דלעס הוין עס עבילה... המטעם שחלטה לפיט פ"ה דהיה...

מכדי ימי טהרה כמה... שבע ג' האבליגין לה פשו להו שחוק ובי... דהא שחוק ובי דהא וחלחין דה' תשעין רב...

מכדי ימי טהרה כמה... שבע ג' האבליגין לה פשו להו שחוק ובי... דהא שחוק ובי דהא וחלחין דה' תשעין רב...

מכדי ימי טהרה כמה... שבע ג' האבליגין לה פשו להו שחוק ובי... דהא שחוק ובי דהא וחלחין דה' תשעין רב...

מכדי ימי טהרה כמה... שבע ג' האבליגין לה פשו להו שחוק ובי... דהא שחוק ובי דהא וחלחין דה' תשעין רב...

מכדי ימי טהרה כמה... שבע ג' האבליגין לה פשו להו שחוק ובי... דהא שחוק ובי דהא וחלחין דה' תשעין רב...

מכדי ימי טהרה כמה... שבע ג' האבליגין לה פשו להו שחוק ובי... דהא שחוק ובי דהא וחלחין דה' תשעין רב...

אמר לנעמה... וכן הוא... אלה ליה ליה... וכן הוא... אלה ליה ליה...

ובכלר שאלה יצא... וכלר שאלה יצא... וכלר שאלה יצא...

על

על... ע"פ ח"פ... ע"פ ח"פ... ע"פ ח"פ...

על... ע"פ ח"פ... ע"פ ח"פ... ע"פ ח"פ...

רבינו הגאון

רבינו הגאון... רבינו הגאון... רבינו הגאון...

רבינו הגאון... רבינו הגאון... רבינו הגאון...

רבינו הגאון... רבינו הגאון... רבינו הגאון...

ובכלר שאלה יצא... וכלר שאלה יצא... וכלר שאלה יצא...

על

על... ע"פ ח"פ... ע"פ ח"פ... ע"פ ח"פ...

על... ע"פ ח"פ... ע"פ ח"פ... ע"פ ח"פ...

רבינו הגאון

רבינו הגאון... רבינו הגאון... רבינו הגאון...

רבינו הגאון... רבינו הגאון... רבינו הגאון...

רבינו הגאון... רבינו הגאון... רבינו הגאון...

ובכלר שאלה יצא... וכלר שאלה יצא... וכלר שאלה יצא...

על

על... ע"פ ח"פ... ע"פ ח"פ... ע"פ ח"פ...

על... ע"פ ח"פ... ע"פ ח"פ... ע"פ ח"פ...

רבינו הגאון

רבינו הגאון... רבינו הגאון... רבינו הגאון...

רבינו הגאון... רבינו הגאון... רבינו הגאון...

רבינו הגאון... רבינו הגאון... רבינו הגאון...

ובכלר שאלה יצא... וכלר שאלה יצא... וכלר שאלה יצא...

על

על... ע"פ ח"פ... ע"פ ח"פ... ע"פ ח"פ...

על... ע"פ ח"פ... ע"פ ח"פ... ע"פ ח"פ...

רבינו הגאון

רבינו הגאון... רבינו הגאון... רבינו הגאון...

רבינו הגאון... רבינו הגאון... רבינו הגאון...

רבינו הגאון... רבינו הגאון... רבינו הגאון...

Footnote text at the bottom of the page, providing additional context or references.

מסורת הראב"ד
(ג) כי מעלי חל ג' הווא אפי
בתעסקה

עיוני בעלמא בלא רחיצה, למה לה דעבדא בשעת חפיפה, אלא ש"מ ברחיצה. 'זהשתא נהוג כולי נשי דבשעת חפיפה שטפן נפשייהו בחמין ובדקן נפשייהו. ולא משום דצריכין לחמין להדחת הגוף אלא דהכי מעלי להו טפי. ואי לא בדקה נפשה נמי סמוך לטבילה בשטיפת המים לא מעכב, אבל חפיפת הראש מיהת צריכה שתהא סמוך לטבילה.

ד גופא אמר רבא (ס"ה) טבילה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ⁽²⁾ אם באותו יום שחפפה טבילה אינה צריכה לחוף ולטבול ואם לאו צריכה לחוף ולטבול. איכא דאמרי אם סמוך לחפיפה טבילה אינה צריכה לחוף ולטבול ואם לאו צריכה לחוף ולטבול. מאי בנייהו (ד), סמוך לחפיפה טבילה איכא

שינויי מהדורות

4. מרבני הכסף"ץ מוכח שהקטע "השתא נהוג וכו'" עד סוף הל' ג' (או לכה"פ עיקרי הדברים נקטע זה) לא היה לפניו. ע' הערה ד.

השגות הר"ח

(ד) והא דאמר רבא טבילה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ וכו' עד מאי בנייהו איכא בנייהו מיהת ניממא ומיטעל בליליא, להך לישנא דאמר רבא אס באותו יום שחפפה טבילה וכו', עומתא דמלאה עליה דבר חוצץ לריכה לחוף פעם שניה מחאר שלא ענלה באותו היום, "אכל לא מלאה דבר חוצץ, אינה לריכה לחוף פעם שניה אע"פ שלא טבלה באותו היום, דכתיבא ליה מיהת ניממא ומיטעל בליליא שפיר דמי חף על פי שאין כתיבא ביום אחד עם החפיפה. ולאידך לישנא דאמר רבא אס סמוך לחפיפה טבילה אינה לריכה לחוף פעם שניה ולטבול. ואם לאו לריכה לחוף ולטבול, עומתא דמלאה עליה דבר חוצץ, אכל לא מלאה עליה

לנפש תדרשנו

רבנו, והרי בנוסחא דבריו מפורשים כו. ונראה שמהדורות הרשב"א לא היה כל המבואר בסוף הלכה זו. וע' מבוא בענין מהדורות הרשב"א. עוד עיי"ש שמסקנה הרשב"א על רבנו באופן רשבת חלה לאחר י"ט וטבילתה בליל שבת. אך תרוח בליל שבת "אפי" כשירר. ו"ע איהו איסור יש ברחיצת הגוף בצוננים בשבת.

ה. למה לה דעבדא בשעת חפיפה. כלומר שהיה לה לעיין כשעת טבילה, ולא להקדים בריקה לשעת חפיפה. וע' תה"ב (ס"ט) את שיטתו ראיה זו "איכא אף ג' אנו נאמר דצריכה חמין... דאי לא למה לה דעבדא בשעת חפיפה... אלא בודאי לא תלה כאן בדיקת גופה בחפיפה אלא משום שדרכה של אשה בכך לבדוק עצמה בשעת חפיפה כדי שלא תהא בודקת ותזרת וכוונתך."

ו. לא מעכב. כלומר אף היכא שנמצאת עליה חציצה לאחר הטבילה. ע' לקמן הל' ד.

ז. אינה צריכה לחוף ולטבול. ע' כ"י ס"י קצט (צ"ח) שכתב דהראב"ד לא גזר "איכא לא לחוף ולא לטבול" בלשנא קמא אבל גזר כן בלשנא בתרא. והגרא (ס"ק כ"ד) כתב שדברי הב"י הג"ל תמוהים עיי"ש.

ח.

אבל לא מצאה וכו'. ברפוסים עד כה הושמטו שלשה קטעים מדברי הר"ח: (1) מכאן עד "באותו היום" (2) "ואם לאו צריכה לחוף ולטבול" (3) "אכל לא נמצא עליה דבר חוצץ". והנה הסוד"ס (קצט, כז) כתב הגיה נכון מדברי הר"ח והשלים את עיקר ההסודות ע"פ חכמתו. והוספה השלמה מרפסת הבא ע"פ כ"ד.

ציוני הלכה
ה"ד והי"ל דבעי סמוך לחפיפה
טבילה ט"ז פ"ק י"ז.
לא טבילה סמוך לחפיפה וכו'
פ"י ק"ט פ"ה.
ה"ה. ס"י ק"ט פ"ה. י"ג.
ה"ו. ס"י ק"ט פ"ה. י"ד.

בנייהו (ד), סמוך לחפיפה טבילה איכא בנייהו. וקו"ל כלישנא בתרא רבעי סמוך לחפיפה טבילה. ואם לא טבילה סמוך לחפיפה ונמצא עליה דבר חוצץ צריכה לחוף ולטבול פעם אחרת ואם לא נמצא עליה דבר חוצץ טבילתה טבילה, מירי דהוה אמקום דלא אפשר כדאמרין לקמיה.

ה והיכא דטבילה בלא חפיפת הראש ובלא בדיקת הגוף לא סלקא לה טבילה מראמרין (ס"ה) נתנה תבשיל לבנה והפשילתו לאחוריה לא עלתה לה טבילה וכ"ש היכא דנתעסקה בכמה כתמים שלא עלתה לה טבילה. ואפילו עיינה נפשה בשעת טבילה, חפיפת הראש מיהא לא סגי לה בעיוני דסריך במזייה, דלמא כהדאי דמסרקא רישא השתא משתרי מזייה אי נמי הווא שעתא בנייתא דהוה קטיר בשעת טבילה נתר בהדי מסרוקיתא ולא ידיעה לה. ומשום הכי כד טבילה בלא בדיקת הגוף ובלא חפיפה לא סלקא לה טבילה כלל.

7 והלכתא (ג"ה ס"ה) אשה חופפת ביום וטובלת בלילה והלכתא אשה לא תחוף אלא בלילה. קשיא הלכתא אהלכתא, לא קשיא הא דאפשר הא דלא אפשר. פ"י רב אחא (ש"ס) דאי איתרמי לה טבילה ביני שמישי דלא אפשר למסרק בלילה חייפא ביממא וטבילה בליליא, ואפילו איתרמי תמישי וערב שבת שני ימים טובים דלא אפשר למיחף בהון וזמן טבילתה בליל שבת, חייפא כרביעי בשבת וטבילה בכי שמישי משום דטבילה בזמנה מצוה. וכי גרלה

השגות הר"ח

השגות, ואמר אפשר דחייפא בליליא וענלה בליליא, והא עדיפא ליה מהרחקת חפיפתה ג' ימים או ב' ימים. ומדקאמר אפשר דחייפא, דייקין מינה שלא החיר אלס מדוחק הרחקת חפיפתה. הא לאו הכי מיהת ניממא עדיף וגם הכי הוה ס"ל לכולהו רבנן דבתרייהו, אלא שהיה מהם מי שהתיר לחוף בלילה מתוך הדחק כרז נחמן נר יתכן דפייסה לדביהו דאבא מרי ריש גלותא דאיקוט, ולרבה נמי הכי ס"ל מעיקרא עד דשלה רבין בגרמיה והחלפה השיטה לומר דלדרכה מיהת בליליא ומיטעל בליליא עדיף משום דנענין סמוך לחפיפה ענלה. והלן חרין לישני כרבה דלעיל דפלוני נמיהת ניממא ומיטעל בליליא, חדא מקמי דשלה רבין בגרמיה וחדא לנחמ דהדר ביה רבא. ואסיקנא (ס"ה)

לנפש תדרשנו

ט. צריכה לחוף. פ"י שצריכה לחזור ולחפוף את כל שערוחיה ולא סגי בדורות החציצה שנמצאת. ויש לחקור אם זה משום רבעיין לכתחילה חפיפה המסוכה לטבילה ואף אם לא נמצא עליה דבר חוצץ וסרס טבילה. צריכה לחזור ולחוף לפני הטבילה, או שהוא חיוב חפיפה גמור, שפציצא החציצה מוכיחה דלא השגיחה היטב לאחר החפיפה או דלא חפפה שפיר. ונ"מ אם לא תחוף חפיפה זו השניה ותטבול, אם עלתה לה טבילתה. וע' השגות רבנו לרמב"ם והל' מקואות פ"ב ה' י"ז "דאפילו לא בעינן סמוך לכתחילה השתא דאשתכח רעותא חיישינן. מבואר בצד השני.

י.

בסנה המאור. אפשר דקאי גם על דבריו כריש קטע זה. ע' הערות לעיל.

ציוני הלכה

טבילה בשבת ע"י מי קלם סע
כ' תמ"א.
צריכה לשמור ענינה מכל רוב
התענין ע' תמ"א ס"ר קלם סע
ו'
ואיד תבטל מסיחית שער ע'
הל' אר"ח ס"ר ע"ז ס"ק ה.

מסורת הראב"ד

(ה) הל' א'
(ו) ע' לעיל הל' ה.

למזיזה לא תקטרינהו לרישי דצוציאתא וכו' כרתיב לעיל¹⁰. משמע
מדבריו שהאשה צריכה לשמור את עצמה בינתיים מכל רוב החוצץ כמו
שצריכה לשמור מקשירת שערה. ויש לומר שאינה צריכה לכך¹¹ הואיל ויכולה
לברוק את עצמה בשעת טבילה, אבל תקון השער דלא איפשר לה ביום טוב
צריכה לשמור את עצמה בינתיים. מיהו מדפריש טעמא משום דטבילה
בזמנה מצוה, ש"מ דהשתא דליכא טבילה בזמנה¹² לא מביעי לה למטבל בלילי
שבת¹³ ויום טוב דלא אפשר למיהוי סמוך לחפיפה טבילה. ואי עבדה עבדה,
ובלבד שתברוק עצמה בשעת הטבילה לפי שאי אפשר לה שלא נתנה תבשיל
לבנה ולא האכילתו ולא נתעסקה בכמה ענינים. ואם לא שמרה את עצמה מכל
אלה¹⁴ ולא ברקה עצמה בשעת טבילה לא עלתה לה טבילה. ואני תמה היאך
אשה יכולה לטבול בלילי שבת¹⁵ ויום טוב ואיך תנצל מסיחית שער¹⁶, ולכן אני
אומר כי ראויה הטבילה לרחות עד מוצאי שבת או מוצאי יום טוב.

לנפש תדרשנו

יג. היאך אשה יכולה לטבול בלילי שבת. מקשה הב"י
(ס"ו קצט. צג. ר"ה כתב הכל נו) על דעת רבנו הדרי "משמע בהרא
בר"פ בשה אשה" (נו) דטבולת אשה בשבת. וע' העמק שאלה (לנצ"צ)
דף קעה. מה שכתב ליישב שיש חילוק בין זמננו לזמן שנהגו סהרות.
(עיר"ש עור דמבאר שמסוס חשש סחיטה הג"ל "הנהיגו רבותנו
תגלחת הנשים"). ונלע"ד ליישב בדרך אחרת ע"פ מה שכתב
המהר"ל (תשובות ודשות ס' צו): יכיון דקיייל טבילה בזמנה לאו
מצוה היא לא תטבל בשבת דילמא אתי לידי סחיטה. (מיהו
עיר"ש בסוף התשובה שמבאר שלא כתב כן אלא "לפי סברת העולם
דחלו לטעמא דאיסורא רהיצה וסחיטה"). מבואר שלא מחמירים מחמת
חשש זה אלא משום דטבילה בזמנה לאו מצוה. והיינו בזמננו וע' הע'
יג. ואם גם דעת רבנו כן. א"ש.

יא. וי"ל שאינה צריכה לכן וכו'. משמע ריכולה אשה לסמוך
על שמירתה מתצוה אף למשך יומיים. ואף לכתחילה. מיהו דעת
הרשב"א (תה"כ לא ר) שחיבת לעיין בגופה ובאשה בשעת הטבילה
ידבחיפה דרבנן היקלו... אבל עיוני דמדאורייתא לא אפשר
בלאו חכ"י. ודעת הר"ן שאף כדעבד לא עלתה טבילה אם לא
עיינה בסמוך לה וז"ל: ובדואי א"א מעיש למוצאי יום שלאחר
שבת שלא נתנה תבשיל לבנה ויכחא בזה. וכ"כ הב"י (צג)
והחירות דנתינת תבשיל לבנה אינו מכיר... א"א שלא תסיח
דעתה שעה א' או רגע א' ותגע ולא אדעתה. מיהו דעת הרשב"א
משמע דלא מעבד כדעבד. ע' ביה הקצר דף לא. וע' רמ"א ס'
קצט ס' ו' שכתב שצריכה לשמור את עצמה אע"פ שבין כך צריכה
לברוק עצמה היטב סמוך לטבילה. דלא כדברי רבנו הכה"ק וע' ב"י שם
(צג) דאין דעתו כדמ"א הג"ל זכיון שעל"פ היא צריכה לעיין
ולברוק כל גופה בשעת טבילה למה נחמיר כזו יותר מבשאר
נשים... ועוד דחומרא זו חומרא דאתאי לידו קולא היא שתסמוך
על ההירוחה... ולא תחאר ולעיין גופה בשעת טבילה.

יב. דהשתא דליכא טבילה בזמנה. כן דעת ר"ח שהרי כל
הנשים שלט אינן טובלות למוצאי שביעי ודאי ראהי ומדב"י.
ולאמרי מדעת ר"ח רגם האדנא טבילה בזמנה מצוה. והב"י רב
אחאי מדרייקס מדעת ר"ח שהרי בפשטות כתב את חמורו להלכה וע'
לעיל ס' א הל' ה מה שלומד רבנו מדבריו גבי טבולת ביום השביעי.
ואכן מקשה הב"י (צג) על רבנו "אני תמה על מה שדקדק הראב"ד
מדבריו ר' אחאי ורשתא דליכא טבילה בזמנה וכו'". שהרי בימי ר'
אחאי כבר שוינהו כלהו נשי ספק זבות וכו'. עיר"ש.

יג. לא מבעי למטבל בלילי שבת. וכ"כ המדריכ' בשם ר"ח
דטבילה בזמנה אינה מצוה... ומתוך כך אסור לטבול בשבת.
ונראה שדרייקס כן נגמ' שבת נו. "דלמא מתמי' לה טבילה של מצוה".
ועל ברבי תמה הב"י ויש קצו"ו יש לתמוה דהיא דפי' דביצה
(יח) היא תיובתא. ומיישב הגצ"ב בהעמק שאלה (קעה). "שדברי
ר' אחאי ובה"ג מאירים שלא משום מתקן אסור אלא משום דכל
דאפשר לטבול חמיפה לטבילה עדיף אס' לא משום טבילה
בזמנה מצוה.

ציוני הלכה

ה"י ע' ס"ר קלם סע ג.
ה"ח ס"י קלם סע' כח.
חכב"ט את עצמה למטה וכו'
ס"ר קלם סע' לו.
ה"ט ס"י ה.

מסורת הראב"ד

(א) ע' ס"י א'
(ב) ע' שער המים ס"י ג הל' יד.
(ג) הל' ו.

שנינו¹ במסכת מקואות (פ"ז ס"ח) המטביל את המטה שרגליה שוקעות בטיט
העבה טהורה מפני שהמים מקדימין. יש מי שאומר² שכן הדין לאדם,
ומה שכתוב בספרים שלנו³ האשה לא תטבול בנמל ומפרש בהו בגמרא מפני
הטיט. אינו מקפיד אלא על טיט שבשפת הנהר שהוא קודם למים. ויש מי
שאומר שאין הדין הזה באדם אלא במטה בלבד, אבל רגלי האדם כיון שנכנס
לו הטיט בין אצבעותיו⁴ והוא מקום דחוק איפשר שיהא חוצץ, ונראין דבריו⁵.
מכל מקום יכולין אנו ללמוד מזה המשנה שאין האשה צריכה לעקור את
רגליה מן הקרקע בשעת טבילה ולשוט באמצע המים כדי שיכנס המים תחתיה
ותהא טבילתה כולה כאחת כדעת מקצת המחמירים. שהרי אמרנו כאן⁶
שהמים מקדימין לרגליה. ועוד שהרי שנינו (פ"ז ס"ח) וכל מה שיש לו טופח על מנת
להטפית חבור לטומאה ולטהרה, ואי אפשר שלא יהא תחת רגליה טופח על
מנת להטפית מפני שהמים קדמו לשם והרי הם חבור עם שאר המים. ואי קשיא
לך מה ששנינו במקואות פ"ז (פ"ז ס"ח) מקוה שמימיו מרודרין כובש חבילי עצים
וחבילי קנים עד שיתפחו המים ויורד וטובל, פירוש כובש חבילי עצים לצד מן
המים כדי שיתכנסו המים לצד השני, ואם כן היא שאינה צריכה להיעקר בתוך
המים תכבוש את עצמה למטה והמים עולין לה, הא לא קשיא, דאפשר שהמים
מרודרין כ"כ דלא סגי' בהכי.

ט. כתב בעל ההלכות כדטבלה איתתא וסלקה לה לברוכי בא"י אמ"ה אקב"ו
על הטבילה. ורבותא אחריו ר"ח גמ' אמרי מקמי דתטבול מבעי לה לברוכי
כדק"ל (פ"ז ס"ח) כל המצוות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן. ואם תאמר הא
אמרינן עלה חוץ מטבילה ושופר, היא בטבילת גר דמקמי טבילה לא חזי
לברכה דאכתי גוי הוא אבל גדה חזיא לברכה כדאמרינן בבכורות (סו) אמר
רבינא הילכך גדה קוצה לה חלה ואכיל לה כהן קטן, ואי אפשר להפרשת חלה
בלא ברכה. הילכך צריכה לברך מקמי דתפשוט את בגדיה. ואם פשטה עד
שלא ברכה נכנסת במים עד צוארה ומברכת, ודוקא במים עכורים אבל צלולים
לא עד שתעכר אותם ברגליה (פ"ז ס"ח).

לנפש תדרשנו

מדברנו. ונצל רפליג האי סוגיא על דעת ר' יוחנן נגמ' שבת קמ"ה.
ועפ"ז נראה ליישב דעת רבנו. והנה הכל כן (הל' שבת, כח) ר' שפסק
סותיה הוסיף הסבר דקיימא לן כרב אשי (שבת קכח) דהוא
כתרא דאמר אפילו תימא יש סחיטה בשער. מבואר דעתו
סחיטת שער מן התורה. וכך ע' פמ"ג שם וכתב שכן פשטות
הסוגיא. א"כ א"ש דעת רבנו ד"ל דאסור סחיטה למימיון מה"ת
משום מפרק (כה"ג איירי ר' אשי שם). ולגופא אסור
מדברנו. ולפ"ז א"ש גם דחייב הב"י הג"ל שכיון שפוסקים

כדמב"ב דאין סחיטה לשער מה"ת, א"כ אין איסור נסחיטה לבישם.
טו. שנינו. צ"ע למה כתב רבנו את ההלכות מכאן ואילך (ו - ו)
ככלל ריני חפיפה. הרי מקומם הראוי הוא בדיני טבילה.
טז. יש מי שאומר. מובא כן בתה"כ לב. בשם פ"י הר"ש.
יז. בין אצבעותיו. כ"כ הראב"ן ס' שכו.

עין משפט
גד מצוה

מז
א"כ מ"י פ"ה
מכלל אסורי
כ"ה הל"ג
סמ"ג לאוין ק"א
ט"ו פ"ד פ"ה
קמ"ג פ"ה

בחזקת טהרה. והא דשמואל שלא הניחה בחזקת טהרה ואם היה לה וסת. היה מחשב וסתה וזא עליה והכא שאין לה וסת לריכה שהזדוק: כמה עונה נותנין לה. בזה שיש לה וסת דקאמר דבעלה מחשב ימי וסתה וכמה היא עונת וסת שנותנין לה: ר' שמעון בן לקיש אומר וכו' דלעיל בפ"ק הל' ה': סנהא חזי אפי' לאחר ג' שנים. ששה בדרך מחשב ימי וסתה וזא עליה ובלבד בזה שיש לה וסת: והוא שסתה אחר וסתה ז' ימים. בכדי שחולל לעובל: וחס לומר שמא לא עבלה. כיון דאין בעלה צעיר דילמא הכחי לא עבלה: זאת אומרת שאכור לנדה לשהות בטומאתה. א"ע"פ שאין בעלה צעיר לריכה היא שחטובל בזמנה: אפי' דבר צריא שילדה. אם אומר ר' יוחנן אפי' אם ילדה בתוך הזמן דגמי מוקמינן לה בטומאה בחזקת טהרה מטומאתה: כך חנו אומרים. בתמיה וכו' כך חנו אומרים אפי' נטמאת בודאי דמחזיקין לה בחזקת טהרה הא הך טבילה ספק היא והטומאה בודאי ואין ספק מוליד מידו ודאי: אלא. ודאי כיון שילדה בעלה חזקה ואף הכא נמי כיון בטומאת בודאי בעלה חזקה ולא קאמר ר' יוחנן אלא בספק נטמאת או לא דאו מוקמינן לה בחזקת טהרה דאם נטמאת וסתמא טבילה: ב"ש וכו'. ולא כן חזי המשמש מטמו וכו' כיני מחניח אומא הכי משמש ותדבק לעדים בלור הנר: שימשה בעד אכורה לביתה אמר רבי זעירא בשעה שהוכיחה קיים מותרת ובשעה שאין הוכיחה קיים לא כל שכן אמר רבי יוסי תמן את יכול לעמוד עליו:

בחזקת טהרה. כמה עונה נותנין לה ר"ש בן לקיש אומר נותנין לה עונה בינונית שלשים יום דאמר ר' יוחנן שונה אני אפילו לאחר שלש שנים מותר ובלבד באשה שיש לה *ווסת אמר רבי אבהו והוא ששהת אחר ווסתה שבעת ימים וזש לומר שמא לא טבלה אמר רבי חנינה זאת אומרת שאסור לאשה לשהות בטומאתה. שמואל בר אבא בעי. אפילו דבר בריא שילדה אמר רבי יוסי כך אנו אומרים אפילו נטמאת אלא כיון שילדה בחזקת טהרה אף אפילו נטמאת אלא כיון בטילה חזקה: ביה ששמי אומרים צריכה שני עדים על כל תשמיש ותשמיש או תשמיש לאור הנר. ולא כן חזי המשמש מיטמו *לאור הנר הרי זה מגונה כיני מתניתא משמש ותדבק לאור הנר ר' זעירא רב חייה בר אשי בשם רב שימשה בעד אכורה לביתה אמר רבי זעירא בשעה שהוכיחה קיים מותרת ובשעה שאין הוכיחה קיים לא כל שכן אמר רבי יוסי תמן את יכול לעמוד עליו:

הלכה ה מתני משל א משלו הכמים באשה החדר והפרוזדור והעלייה דם י החדר טמא *נמצא בפרוזדור ספיקו טמא שחזקתו בן המקור: ג' כיני מתניתא דם החדר טמא ודם עלייה טהור רב יהודה בשם שמואל החדר לפניו מן הפרוזדור והעלייה נתונה על גבי החדר עד חצי פרוזדור ופיתחה של עלייה פתוח לפרוזדור רב נתנו בר רב יצחק שאל לרב חונה מתניתא בשנמצא מפתח עלייה ולפנים א"ל אם בשנמצא מפתח עלייה ולפנים בודאי היא אלא כן אנו קיימין בשנמצא מפתח עלייה *ורחוק. מיליהון דרבנן פליגין דמר ר' יוחנן שלשה הן שהן בספק *ועשו אותן בודאי ואילו הן המפלת יד התוכה ורגל התוכה ושילייה ודם הנמצא בפרוזדור מה אנו קיימין אם בשנמצא מפתח עלייה ולפנים בודאי היא אלא כן אנו קיימין בשנמצא מפתח עלייה ולחוק. רבי אבא בריה דר' פפי בעא קומי רבי יוסי תנינן כמה ספיקות את אמר הכין אמר ליה מה דמר רבי יוחנן באשה:

הלכה

כטומאה ודאי היא: ודם הנמצא בפרוזדור. דמתי: ומה אנו קיימין. בפירושא דמתי. לר' יוחנן: אם בשנמצא מפתח עלייה ולפנים. אמאי קאמר שהוא בספק ועשו אותו בודאי הרי בודאי הוא שבא מן החדר אלא ע"כ כן אנו קיימין שמואל מפתח עליה ולחוק והלך קרי לי ספק וק"ה דעשו אותו בודאי ופליגא דרב הונא: הנין כמה ספיקות. שעשו אותן בודאי ואת אמר הכין שלשה ה' וחו לא הוכיח השע לפרדעין וסך אחד ביניה; ונגע בחדר מהי ואינו יודע באיזה מהן נגע אם ברה"ה הוא ספקו טמא: א"ל מה דאמר ר' יוחנן. שלשה הן בטומאת אשה קאמר:

דש צו ונקרא לואר הרחם ודרך שם דמים יולדין לחזק לשמר הרחם: דם החדר טמא. שהוא דם המקור: נמצא בפרוזדור ספיקו טמא. אם נמצא בפרוזדור מן הלול ולפנים מחשבין ליה כודאי לפי שחזקתו שהוא מן החדר ומייבין עליו על ביאת המקדש ושורפין עליו טרומה שרוב דמים הנמצאים כאן מן החדר הן ואם נמצא מן הלול ולחוק יש כאן ספק שמא מן העליה בא דרך הלול ודם עליה טהור הוא וספק שמא מן החדר בא והלך אין כאן ויזמאה ודאי לחייב על ביאת המקדש ולשוקף את התרומה אלא טומאה בספק היא לתלות: ג' כיני מחניח דם החדר טמא ודם העליה טהור. לפי שלא הוזכר בנוסחת המשנה בהדיא מדם העליה לפיכך אמרו דהכי לריבין למיתני: החדר לפניו וכו'. דפרשית במתי: מתניתא בשמאל. אם הא דקמי נמצא בפרוזדור ספיקו טמא בשנמצא מן הקנב העלייה ולפנים לדר החדר: א"ל אם בשנמצא. שם לא שייך למיתני ספקו טמא שהרי כודאי הוא שבא מן החדר דלנו מן העלייה מחוק לנקב העלייה הוה משתכח: אלא כן אנו קיימין. לפרש המחני' בשנמצא מפתח עלייה ולחוק דבהא איכא לספוקי שמא מן העלייה ושמא מן החדר בא ולפיכך ספק טמא הוא: מיליהון דרבנן. דלקמן פליגין על פירושא דרב הונא למתי: ג' הן שהן בספק ועשו אותן. חכמים כטומאה ודאי: הנופלת יד מחוכה. דאמרינן בפרק דלקמן דטומאה לידה ואין מוששין שלא לתת לה ימי טהרה דשמא מנוף חכום הוא ואינו ולד דהלך אחר רוב נשים דולד ומעליא ילדן אלמא כודאי מחשבין מדיהצין לה ימי טהרה: שילא. דמן ב' דלקמן שילא צבית הבית טמא א"ע"פ שאין הולד נראה צבית לפי שרוב צביות אינן בלא ולד אלמא

כשם שיש לה וסת וסתה וזא עליה והכא שאין לה וסת לריכה שהזדוק: כמה עונה נותנין לה. בזה שיש לה וסת דקאמר דבעלה מחשב ימי וסתה וכמה היא עונת וסת שנותנין לה: ר' שמעון בן לקיש אומר וכו' דלעיל בפ"ק הל' ה': סנהא חזי אפי' לאחר ג' שנים. ששה בדרך מחשב ימי וסתה וזא עליה ובלבד בזה שיש לה וסת: והוא שסתה אחר וסתה ז' ימים. בכדי שחולל לעובל: וחס לומר שמא לא עבלה. כיון דאין בעלה צעיר דילמא הכחי לא עבלה: זאת אומרת שאכור לנדה לשהות בטומאתה. א"ע"פ שאין בעלה צעיר לריכה היא שחטובל בזמנה: אפי' דבר צריא שילדה. אם אומר ר' יוחנן אפי' אם ילדה בתוך הזמן דגמי מוקמינן לה בטומאה בחזקת טהרה מטומאתה: כך חנו אומרים. בתמיה וכו' כך חנו אומרים אפי' נטמאת בודאי דמחזיקין לה בחזקת טהרה הא הך טבילה ספק היא והטומאה בודאי ואין ספק מוליד מידו ודאי: אלא. ודאי כיון שילדה בעלה חזקה ואף הכא נמי כיון בטומאת בודאי בעלה חזקה ולא קאמר ר' יוחנן אלא בספק נטמאת או לא דאו מוקמינן לה בחזקת טהרה דאם נטמאת וסתמא טבילה: ב"ש וכו'. ולא כן חזי המשמש מטמו וכו' כיני מחניח אומא הכי משמש ותדבק לעדים בלור הנר: שימשה בעד אכורה לביתה אמר רבי זעירא בשעה שהוכיחה קיים מותרת ובשעה שאין הוכיחה קיים לא כל שכן אמר רבי יוסי תמן את יכול לעמוד עליו:

הלכה ה מתני משל א משלו הכמים באשה החדר והפרוזדור והעלייה דם י החדר טמא *נמצא בפרוזדור ספיקו טמא שחזקתו בן המקור: ג' כיני מתניתא דם החדר טמא ודם עלייה טהור רב יהודה בשם שמואל החדר לפניו מן הפרוזדור והעלייה נתונה על גבי החדר עד חצי פרוזדור ופיתחה של עלייה פתוח לפרוזדור רב נתנו בר רב יצחק שאל לרב חונה מתניתא בשנמצא מפתח עלייה ולפנים א"ל אם בשנמצא מפתח עלייה ולפנים בודאי היא אלא כן אנו קיימין בשנמצא מפתח עלייה *ורחוק. מיליהון דרבנן פליגין דמר ר' יוחנן שלשה הן שהן בספק *ועשו אותן בודאי ואילו הן המפלת יד התוכה ורגל התוכה ושילייה ודם הנמצא בפרוזדור מה אנו קיימין אם בשנמצא מפתח עלייה ולפנים בודאי היא אלא כן אנו קיימין בשנמצא מפתח עלייה ולחוק. רבי אבא בריה דר' פפי בעא קומי רבי יוסי תנינן כמה ספיקות את אמר הכין אמר ליה מה דמר רבי יוחנן באשה:

כטומאה ודאי היא: ודם הנמצא בפרוזדור. דמתי: ומה אנו קיימין. בפירושא דמתי. לר' יוחנן: אם בשנמצא מפתח עלייה ולפנים. אמאי קאמר שהוא בספק ועשו אותו בודאי הרי בודאי הוא שבא מן החדר אלא ע"כ כן אנו קיימין שמואל מפתח עלייה ולחוק והלך קרי לי ספק וק"ה דעשו אותו בודאי ופליגא דרב הונא: הנין כמה ספיקות. שעשו אותן בודאי ואת אמר הכין שלשה ה' וחו לא הוכיח השע לפרדעין וסך אחד ביניה; ונגע בחדר מהי ואינו יודע באיזה מהן נגע אם ברה"ה הוא ספקו טמא: א"ל מה דאמר ר' יוחנן. שלשה הן בטומאת אשה קאמר:

הלכה ה מתני החדר והפרוזדור והעליה. כדמפרש בגמ' החדר הוא מבפנים והוא הנקרא מקור שם ידה וזיבה יולא ממנו והפרוזדור הוא מבחוץ ולפניה והעליה היא נכונה על בתיקה על החדר ועל חצי הפרוזדור ונקב יש בין עליה לפרוזדור ונקרא לול ופעמים יורד דם מן העליה לפרוזדור דרך הלול וכחלי הרחם הן למטה באלמא פרוזדור שהוא המקום שהשמש

קנת ראייה לית דמכטי שבטיא רשי זיל והוא פירוש ר"ח זיל לענין דלא חוקי לנחול דדוקא בעבוקא נטהרות קאמר: זאת אומרת שאכור לשהות בטומאתה. ומשמש דאף בזמן כזה נזיכא עבדות דמשום לביית בטומאה קאמר וזכרו ספוקים זיל מהו דיש לנהוג כן לכתחילה: זאת אומרת שיש שילדה בעלה חזקה. מהכל משמש כפי ריית זיל סכניא רחוב דף ע"ז ע"ב דיה אפי' ילדה דכיוול למיעול דמיושבו סטולידס ומפדת לעובל וכו' דכל דאיכא ודאי אין ספק מוליד מידו ודאי: זאת אומרת שיש שילדה בעלה חזקה. כן אמר ההם ר' תיית בר רב אשי בשם רב לאחי דיעא דנף ע"ז ע"ב וכפי' הכי שכתבו סמוך' כס לתי' הרבנים כהני' ובדפוסית מתני' והו עולה לפי שעת' סמוך' זיל כפי' מאי' כהני' ע"ש: ז' אנו קיימין כשנמצא מפתח עליה לחוק. דכרי רב הונא דכחי' חספדין כפשיטת דכרי' דכה' דף י"ז ע"ב מן הלול ולפנים ודאי טמא מן הלול

מראה הפנים

ולחן ספיקו טמא וזה דקתי לפי שחזקתו מן המקור ונמשך כודאי הוא ספק דמן הלול ולחוק הוא דספיקו טמא הוא מן הלול ולפנים ודאי לפי שחזקתו מן המקור ורשי זיל פירש בכרי' רב הונא מן הלול ולפנים ודאי עמא ומתני' מן הלול ולפנים וזכו ללא כדמפרש לה הכא אליבא דרב הונא דהיינו בא דקאמר ההם ולא פליגי בסוגיות ליינא דק"ל כוונתי לפי המסקנא דלצביה לא פליגי הא דתני ר' תיית אש דרב קטינא כמבואר שם וז"ל כפי' מאי' הל' ה'. ומיהו בא דמפרש הכא אליבא דר' יוחנן דמיידי בשנמצא מפתח עליה ולחוק ולפנים עשו בודאי לא משמע הכי כס כפליגים דר' יוחנן דלסוגיא דכתיב פליגי רב הונא ז' יוחנן כנמלא מן הלול ולחוק והתם לא קאמר דפליגי וכן נראה מפ' רש"י ז' שכתב כהא דר' יוחנן וכוונתי ריה וטבל לומר דגם למתי דאמרינן אליבא דרב הונא דהא דר"ח מן הלול ולפנים מיידי הולא נמי מילתיה דר' יוחנן שפיר דאש"ג דמן הלול ולפנים ודאי הוא מ"מ איכא ככאל לפסוקי דאימר איזוקרה ומפליגי אחי כסברת אנוי והלכך שייך לומר ספק הוא ועשו אותו בודאי ולא פליגי רבי יוחנן סס ר' הונא לשיטהא דרשי' דתי':

הנדה (הלכות נדה) נכתב בתוספתא...
הלכות נדה
שהיא נדה...
מכתב שבועות
שבתות

זמן חשוד...
מכתב שבועות
שבתות

שבתות ומוצאי שבת
זמן חשוד
מכתב שבועות

הנדה (הלכות נדה) נכתב בתוספתא...
הלכות נדה
שהיא נדה...
מכתב שבועות
שבתות

זמן חשוד...
מכתב שבועות
שבתות

שבתות ומוצאי שבת
זמן חשוד
מכתב שבועות

סימן רנה

שאלה: יולדת שטבלה לאחר מ' של זכר או פ' של נקיבה או קודם זמנים הללו, ורצונה לטבול בלילי שבת מפני שאז בקל לה למצוא רחיצה, אבל מחמת נקיות היתה יכולה לטבול ליל ה' או ליל ו', שרייא בכה"ג שתטבול בשבת או לאו.

תשובה: יראה דלפי משמעות התלמוד אין שום קפידא בדבר, דמסקינן פ"ב דביצה (יח), דאדם טמא מותר לטבול בשבת משום דנראה כמיקר ואפילו בימות הגשמים שרי התם, וכן כתב הרמב"ם² בהדיא. אמנם שמעתי מהרבה נשים שמחזיקים איסור כדבר לטבול בשבת³ כה"ג. וכתב מרדכי ממש בשילהי נידה⁴ דר"ת⁵ אסר לטבול בשבת משום דפסק דלא קי"ל טבילה בזמנה מצוה. ונ"ד דאינה טבילה בזמנה א"כ לכ"ע אסור. ויש לדחות דהא דאסר ר"ת לטבול בשבת היינו אין בעלה בעיר ואינה טובלת אלא משום טבילה בזמנה, ואהא פסק דלא קי"ל דמצוה היא. אבל בעלה בעיר מודה נמי דשרי משום מצות קיום עונה, ואפילו שלא בשעת עונה חשיכי מצוה מה שהאיש משמח אשתו בתשמיש המטה כדאיתא בהדיא

בפסחים כפ' אלו דברים (עב, ב). ובשילהי מסכת יומא (פח, א) מוכח דאפי' אי לאו טבילה בזמנה מצוה מ"מ יכול לטבול ביום הכפורים כדי להתפלל בנקיות דהיינו נמי בשביל מצוה. מ"מ בנ"ד הואיל ואפשר הוא מאתמול ולא איחרה אלא בשביל הרחיצה או בכה"ג לא שרי. ואע"ג דמוכח פ"ב דביצה (שם) דהא דשרי אדם לטבול בשבת משום דנראה כמיקר, היינו אפי' היכא דאפשר לטבול בחול. מ"מ נראה דהאידינא בזמנינו דכ"ע זהירי שלא לרחוץ כלל בשבת אפי' להקר בין בנהר בין במקוה, אע"ג דלא מצינו איסור מפורש על זה דאפי' במרדכי פ' כירה⁶ בשם התוספות⁷ דמחמיר לרחוץ בבריכה, מ"מ מתיר בהדיא בנהר ואפשר דה"ה נמי במקוואות שלנו דמעיינות נובעין הן ולא דמי כלל לכלי. מ"מ המנהג הוא ליזהר ולמנוע וא"כ ליכא למימר דאדם נראה כמיקר דהא נזהרים להקיר, ומוכח מילתא דליטבול מכוון ונראה כמתקן. ומטעם זה נראה דנהגו הנשים ליזהר שלא לטבול בשבת כלל אא"כ בעלה בעיר ולא היה אפשר קודם. דבכה"ג הוי טבילת מצוה משום עונה⁸, לפי מאי דנהוג עלמא עתה איסור הרחיצה בנהרות או במקוואות⁹.

סימן רנו

שאלה: יולדת שטובלת לאחר מ' יום של זכר או פ' של נקיבה או בתוך הזמנים האילו, והוא בענין זה שהיתה יכולה לטבול קודם ז' או ח' ימים מצד הנקיים אלא שברצונה ממתנת לפי שאין לה כח הרבה עדיין, יכולה לטבול כה"ג בשבת אע"פ שאפשר לה לטבול קודם או לאו.

תשובה: יראה דלפי משמעות התלמוד אין שום קפידא בדבר. דמסקינן פ"ק דביצה (יח), דאדם טמא מותר לטבול בשבת משום דנראה כמיקר ואפי' בימות הגשמים שרי, וכן כתב הרמב"ם² בהדיא. אך בא"ז³ ראיתי ומשמע שם דלא שרינגן לטבול בשבת אלא משום דטבילה בזמנה מצוה, והכי נמי מוכח בהדיא במרדכי בשלהי מסכת נדה⁴. ונ"ד לאו טבילה בזמנה היא שהרי אפשר לה מאתמול. אבל היכא דלא אפשר לה כבר או ע"י אונס י"ל דאפילו לר"ת⁵ דפסק דלא קי"ל דטבילה בזמנה מצוה, מ"מ שרי לאשה

לטבול משום מצות קיום עונה ואפילו שלא בשעת עונה חשיבה מצוה שהאיש משמח את אשתו בתשמיש כדאיתא בהדיא פ' אילו דברים במס' פסחים (עב, א). ומוכח בשילהי מסכת יומא (פח, א) דאפי' אי לא טבילה בזמנה מצוה יכול לטבול ביוה"כ כדי להתפלל בנקיות תפילת נעילה. הא קמן דלצורך מצוה שרי היכא דלא אפשר כבר. ותו נראה דהא דקאמר תלמודא דאדם מותר לטבול בשבת משום דמיקר ליתא לדידן, דהא מנהג פשוט בכל מקום דאסור לרחוץ כל גופו בשבת אפי' במקוואות מאיזה טעם שהוא, ואע"ג דמשמע בכל דוכתא בתלמוד דשרי. וצ"ע בתוס' דפ' כירה⁶ על זה. וא"כ מוכח מילתא דלשם טבילה קנחית במים ונראה כמתקן, כמו שאסור לטבול כלים בשבת מהאי טעמא ולפי זה אין להתיר לטבול טבילה ראשונה שאחר הלידה (בשבת*).

הגדה"ה:

משונה זו נ"ל כפולה⁷.

סי' רנה: 1. רמ"א (י"ד סי' קצ"ד ס"א) וענו"כ. 2. פכ"ג משבת ה"ח. 3. ע"י מהרי"ל (סי' ק"ג) [וע"ש עוד בסי' קל"ז וסי' קל"ט והחדשות סי' צ"ו וכהלכ' שבת עמ' 28 ומהרי"ו דינים והלכות אות מ"ח]. 4. סי' תשנ"ב. 5. ספר הישר חדר' סי' שצ"א. 6. שבת סי' ש"ג. 7. לט, ב ד"ה והא. 8. רמ"א (י"ד סי' קצ"ז ס"ב) וענו"כ. 9. ע"י ב"י (י"ד סי' קצ"ט) וע"י מג"א (או"ח סי' שכ"ו סק"ח).

סי' רנו: 1. תשו' זו כפולה עם התשו' שלפניה, בשינויים ע"י הער' 7. 2. פכ"ג משבת ה"ח. 3. ח"א סי' שס"ד. 4. סי' תשנ"ב. 5. ספר הישר חידו' סי' שצ"א. 6. לט, ב ד"ה והא. 7. עם סי' רנ"ה, וע"י לקט"י (ח"ב עמ' 22) שכתב: "כתב בספרו ב' פעמים תשו' זו וידוע לו ולא מחק האחת.

זה הענין שהכניס מוך או צד רך בלבוש מקום ומקנה יפה יפה להסיר השכבת ורע ואם דואגת שלא מדע לקנה יפה תרחץ בחמין גם תקנה עממה ולא חיישין שחפלוט עוד אח"כ בלא הרגשה ואז תוכל להתחיל ולספור מיום המחרת: **אב"ד** סמ"ק (פי' רצ"ע ע"י) כתב יש אומרים שאם רחצה היטב במים חמין אותו מקום שמתחלת למנוח למחרתו ולימא דאין לנו בקיאים בזה ע"כ ואין לומר דלא ממעט אלא רחיצת חמין אבל לא הכנסת מוך שהרי בהגהות מיימוניות פרק ו' מהלכות איסורי ביאה (דפוס קושטא ה"ו) כתוב בשם סמ"ק דאין לנו עמה למסוך על צדיקת מוך שהכניס בלבוש מקום דאין לנו בקיאים בזה ולעולם נריכות להמתין שש עונות שלימות ע"כ משמע דאפילו בעבד תרווייהו קינוח ורחיבה לא מהני לכיון דאין לנו בקיאים בהם כי עבד תרווייהו מאי הו"ו וטע"פ שנקלטה הגהות מיימוניות לא נמלא לשון זה מ"מ מדברי סמ"ק עמו נלמוד דכשם שאין לנו בקיאים ברחיצת חמין כך אין לנו בקיאים בקינוח כלומר שאין לנו יודעים עד איזה מקום נריך להגיע המים החמין או הנבד שמקנחת בו כדי שגדע ודאי שנפלט השכבת ורע כולו. ומ"מ כיון ששום אחד מהפוסקים לא כתב כן שפיר דמי להסיר על ידי קינוח או רחיצת חמין:

קצז א איין האשה עולה מטומאתה וכו'. פירוש אף על גב דלא כתיב קרא גבי נדה וזנה שטהרמן מליה טבילה למדנוס מכלי מדין שנאמר שם אף נמי נדה יתחטא ודרשין צדוק ע"ז מים שהגדה עונלת בהם כך פירש רבינו חס סוף פרק החולץ עיין שם בתוספות וזמה שכתב הרא"ש סוף נדה ועיין עוד בתוספות פרק בתרא

דיומא (דף ע"ט. ד"ה מלאן):
ב ורבינו חננאל פסק טבילה בזמנה מצודה. כן כתבו התוספות בשמו פרק המפלת (דף ל'. ד"ה ושמע) והקשו עליו ממששים בכל יום שאין לך אשה טובלת בזמנה עיי"ש ולפענ"ד נראה דאין זו קושיא לפירוש ר"מ כיון דהאידיגא לכתב חומרא דרבי זירא זהו זמנה לאחר שמתרה טיפת דם כחדל ותפסקו טהרה כניחוג המקום ותפסקו שבעה נקיים אם כן השמא הוא דרמיא עלה שמתבול מיד ואם אינה טובלת מיד לאחר ספירתה עוברת היא על המצוה וזהו שכתב רבינו הילך מזה שמתבול מיד כו' לומר לרבינו חננאל לא יפה עשות הנשים שאינן טובלות בזמן אלא מזה רמיא עלייהו שמתבול מיד אחר שיכלו ימי ספירתה ואפילו אין בעלה נעיר דוה הוא זמנה לאחר שכלו ימי ספירתה כיון שלא היה אפשר לה לטבול מקודם:

הלכות טבילה

סימן קצז

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[ב] אם טבילה בזמנה מצודה: [ג] זמן טבילת נדה ואם יכולה לטבול ביום: [ה] עברה וטבלה ביום שמיני בלא אונס: עברה וטבלה ביום שביעי:

א (ה) איין האשה עולה מטומאתה עד שתטבול כראוי במקום הראוי א ואחר ימי ספירתה: **ב** (ג) [א] ורבינו חננאל פסק טבילה בזמנה מצודה הילכך מצודה שתטבול מיד אחר שיכלו ימי ספירתה ואפילו אין בעלה נעיר דוה הוא זמנה לאחר שכלו ימי ספירתה כיון שלא היה אפשר לה לטבול מקודם:

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן
 [א] נדה כל זמן שלא טבלה הבא עליה אפילו אחר כמה שנים חייב כרת: מנין לטבילת נדה מן התורה: [ב] אם יכולה לטבול בימי אבלה או בתשעה באב ויום הכיפורים: אם יכולה לטבול לביל שבת או לביל מוצאי שבת: [ה] נשים הטובלות ביום אם (יכולות) [צריכות] להסחיר טבילתן מבעליהן:
א איין האשה עולה מטומאתה עד שתטבול כראוי במקום הראוי ואחר ימי ספירתה. מה שכתב כראוי הוא לאפוקי אם טבלה לתלאין או שהיה זה דבר חולץ: ומ"ש במקום הראוי. מנזר שהוא לאפוקי אם לא היה במקום שטובלת בו שיעור המים הנריכים למקוה או שהיה זה אחד מהדברים הפוסלים את המקוה המתנאים בסנין ר"א: ומ"ש ואחר ימי ספירתה. מנזר הוא שקודם ימי ספירתה אפילו טבלה בכל מימות שנעולם לא עלמה לה טבילה כלל לכיון שעדיין היא נריכה לספור ימים נקיים הו"ו כטובל ושרץ צידו א"י: **כתב** הרמב"ם בפרק ד' מהלכות איסורי ביאה (ה"ג) כמה דברים אמורים שהטומאה תלויה בימים כשטובלת במי מקוה אחר הימים הספורים אבל נדה וזנה ויולדת שלא טבלו במי מקוה הנא על אחת מהן אפילו אחר כמה שנים חייב כרת שנימים וטבילה תלה הכתוב שנאמר (ויקרא טו יא) ורחלו במים זה בנין אב לכל טמא שהוא בטומאתו עד שיטבול וכתב הרב המגיד שזה הבנין אב הוא כספרא בן. ועוד דרשו רבותינו בפרק כמה אשה (פד:) שנעמט ימים תהיה נדה (שם שם יט) ג נדה מהא עד שמתבול במים וכתב סמ"ג (לאין קו"ל): על זה מכאן לטבילת נדה מן התורה וכן הא"י ד פירש שלמדנו טבילה לגדה מן התורה בקל וחומר ממגעה שנאמר (שם שם כה) הן והנוגע במשכבה ירחץ במים ורבינו יעקב מפרש שלמדנו מכלי מדין שנאמר שם (נמדבר לא כג) אף נמי נדה יתחטא ודורש צדוק ע"ז (פה:) במים שהגדה טובלת בהם וצדברי הקצלה כתוב (זכריה יג א) ביום ההוא יהיה מקור נפתח לביט דוד הן לתטאת ולנדה עכ"ל [סמ"ג] והם דברי התוספות בסוף פרק החולץ (ועומד מ: ד"ה במקום) וכתבם הרא"ש צדוק נדה (פי"י ס"ח):

[א] נדה כל זמן שלא טבלה הבא עליה אפילו אחר כמה שנים חייב כרת: מנין לטבילת נדה מן התורה: [ב] אם יכולה לטבול בימי אבלה או בתשעה באב ויום הכיפורים: אם יכולה לטבול לביל שבת או לביל מוצאי שבת: [ה] נשים הטובלות ביום אם (יכולות) [צריכות] להסחיר טבילתן מבעליהן:

א איין האשה עולה מטומאתה עד שתטבול כראוי במקום הראוי ואחר ימי ספירתה. מה שכתב כראוי הוא לאפוקי אם טבלה לתלאין או שהיה זה דבר חולץ: ומ"ש במקום הראוי. מנזר שהוא לאפוקי אם לא היה במקום שטובלת בו שיעור המים הנריכים למקוה או שהיה זה אחד מהדברים הפוסלים את המקוה המתנאים בסנין ר"א: ומ"ש ואחר ימי ספירתה. מנזר הוא שקודם ימי ספירתה אפילו טבלה בכל מימות שנעולם לא עלמה לה טבילה כלל לכיון שעדיין היא נריכה לספור ימים נקיים הו"ו כטובל ושרץ צידו א"י: **כתב** הרמב"ם בפרק ד' מהלכות איסורי ביאה (ה"ג) כמה דברים אמורים שהטומאה תלויה בימים כשטובלת במי מקוה אחר הימים הספורים אבל נדה וזנה ויולדת שלא טבלו במי מקוה הנא על אחת מהן אפילו אחר כמה שנים חייב כרת שנימים וטבילה תלה הכתוב שנאמר (ויקרא טו יא) ורחלו במים זה בנין אב לכל טמא שהוא בטומאתו עד שיטבול וכתב הרב המגיד שזה הבנין אב הוא כספרא בן. ועוד דרשו רבותינו בפרק כמה אשה (פד:) שנעמט ימים תהיה נדה (שם שם יט) ג נדה מהא עד שמתבול במים וכתב סמ"ג (לאין קו"ל): על זה מכאן לטבילת נדה מן התורה וכן הא"י ד פירש שלמדנו טבילה לגדה מן התורה בקל וחומר ממגעה שנאמר (שם שם כה) הן והנוגע במשכבה ירחץ במים ורבינו יעקב מפרש שלמדנו מכלי מדין שנאמר שם (נמדבר לא כג) אף נמי נדה יתחטא ודורש צדוק ע"ז (פה:) במים שהגדה טובלת בהם וצדברי הקצלה כתוב (זכריה יג א) ביום ההוא יהיה מקור נפתח לביט דוד הן לתטאת ולנדה עכ"ל [סמ"ג] והם דברי התוספות בסוף פרק החולץ (ועומד מ: ד"ה במקום) וכתבם הרא"ש צדוק נדה (פי"י ס"ח):

ב ורבינו חננאל פסק טבילה בזמנה מצודה. כן כתבו התוספות בסוף פרק המפלת (ל. ד"ה וש"מ) וצפרק קמא דיומא (מ. ד"ה דכו"ע): **דב"ש** הי"כך מצודה שתטבול מיד אחר שיב"ו ימי ספירתה. איכא למידק מאי הילכך הלא זה נעלמו הוא מה שאומר רבינו חננאל טבילה בזמנה מזה ופשוט הוא שר"ל שמיד אחר שיכלו ימי ספירתה טבול וכיון שכן לא שייך למימר הילכך וי"ל דרבינו מיי"ר צנשי לידן דאפילו רואות טיפת דם יושבות עליו ו' נקיים ואיכא למימר דטבילה לידהו לאו בזמנה היא דהא דילמא אותה ראייה בזמן נדות הימה ולא הימה נריכה מן התורה לספור אלא

פרישה

(טו) אינה סותרת אלא פטהרות ולא לבעלה. כאן לא שייך להקשות הא לעיל סימן ק"ץ (פה) מהן כתב דלנעלה שייך לאחמורי טפי מטהרות דיע לומר דדוקא לענין טהרות הקפידו אפליטת שכבת ורע דהא שכבת ורע נמי מטמא ואין כאן שבעה ימי טהרה מה שאין כן לענין נעלה דאין נפקא מינה בטומאה ולא הקפידה התורה אלא אדם נדה והרי לא סתרה בראיית דם וק"ל:

דרישה

קצז [א] ורבינו חננאל פסק טבילה בזמנה מצודה הילכך מצודה וכו'. וא"ת מאי זה הילכך דכתב רבינו הלא זה הוא בעצמו כתב רבינו חננאל וי"ל דאתא לאשמועינן דאפילו לנשי דידן דאיכא למימר דטבילתן בזמנה לאו מצודה כיון דמדאורייתא אינה צריכה לישב בימי נדותה אלא ששה והוא, לכך כתב כיון שאינן מתעכבות אלא מפני תקנת חכמים, [כשמגיע זמן שקבעו להן חכמים] ו* מיקרי בזמנה ומצודה היא. בית יוסף. וצ"ל לפירושו אף

הגהות והערות

[מח] עיין שם בפרישה אות מ"ה:

קצז [א] כן הגירסא בטור שעם דפ"ר של ב"י ופרישה, ובדפ"ו וכת"י הגירסא במקוה הראוי או רק "במקוה" (והוא הדין במעיין כמבואר בטור ריש סי' רא): *א] עיין תענית דף טו ע"א: [ב] א"א מצאתי, ואדרבה דרשה דכדתה דבסמוך איתא כספרא (מצודת זבים פרישה ה פרק ט), ועיין שו"ת חתם סופר יו"ד סימן קצד שכתב דדרשה דבנין אב לא נודע מקומו: [ג] כן הוא לשון הסמ"ג והתוספות ביבמות, אמנם לפנינו בגמרא שם דרשין מ"זהורה נדה" (ויקרא טו לג), וכ"ה ביזמא דף עה ע"א תוספות ד"ה מכאן וברא"ש סוף נדה, ועיין פסחים רף צ ע"ב דרשה אחרתא מ"שבעת ימים תהיה נדה"ה: [ד] בתוספות איתא רב יהודאי גאון: [ה] צ"ל וכל הנוגע במשכבה יכבס בגדיו ורחץ במים: [ו] צ"ל לביט דוד וליושבי ירושלים לחטאת ולנדה, פסוק זה אינו מובא בתוספות יבמות אלא בגמרא יומא דף עח ע"א "מכאן רמז לנדה שצריכה לישב עד צווארה במים" עיי"ש: *א] תיקון זה הוא בדפוס קניגסברג, ע"פ הב"י:

קעב

בית חדש

יורה דעה קצו הלכות טבילה

בית יוסף

ג. וכו' ש' רבינו תם פסק דטבילה בזמנה לאו מצוה. כן כתבו המוספות בשם פ"ק דיומא (דף ח'. ד"ה דכו"ע) וכו' המרדכי בפרק מי שמתו (ברכות ס"ג עג) ובמסכת יומא (ס"ה משנה) וסוף הלכות נדה (ס"ה משנה) שכן השיב רבינו תם דקיי"ל דטבילה בזמנה אינה מצוה ומה שהביא רבינו רמיה לרבינו חננאל מהירושלמי נראה לפענ"ד דאין משם קושיא כלל לרבינו תם דאף על גב דליכא מצוה לטבול בזמנה מכל מקום אסור לאשה לעמוד בימי עומתה מטעם זה דשמה הבעל סומך עליה דודאי מטבול כל היכא דאפשר לה לטבול שמה יטול הבעל פתאום לביתו ויהא מחשב ימי וסמ יטול עליה: כתב המרדכי סוף נדה (סג) דמתוך כך שפסק רבינו תם דטבילה בזמנה אינה מצוה אסור ג"כ לטבול בשבת ומימה דלעיל מינה כתב המרדכי בהלכות נדה (ס"ה משנה) דרבינו משולם החיר לחוף בערב שבת ולטבול בשמיני ביום השבת ורבינו תם אסר דתרחמי קולי לא אשכחן לטבול ביום ולהרחיק החפיפה מהטבילה וכו' המוספות בפרק מיטוקת (דף ס"ז: ז) ד"ה משום סרך נחה ומציאו בית יוסף בסוף סימן קל"ט (ג: ד"ה נחה הוסף) עיין גם אלמא דלרבינו תם אין שום אסור לטבול בשבת שהרי לא אסרו אלא משום דטבילה ביום ושבתהקת החפיפה מטבילה אצל משום שבת לא אסרו וכו' משמע מלישנא דסמ"ק (ס"ה רג ע"ג ע"ג) שכתב היכא דליכא חונקא דגנבי או פריזים טובלת ביום שמיני מיהו אומר רבינו תם דאין לחוף בערב שבת ולטבול ביום שבת משום דהו"ה מרי קולי עכ"ל אלמא להדיא דלרבינו תם גופיה שרי לטבול ביום שמיני אפילו הוא שבת היכא דליכא אלא קולא חדא שהרי לא הביא הסמ"ק דברי רבינו משולם אלא דברי רבינו תם אלמא דרבינו תם גופיה ס"ל הכי: ויש לומר דלא אסר רבינו תם לטבול בשבת אלא כשאין בעלה בעיר אבל כשיש בעלה בעיר מותרת לטבול בשבת אף על גב דטבילה בזמנה אינה מצוה מכל מקום איכא מצוה פריה ורביה ומצוה קיום עונה וכו' בתרומת הדשן סימן ר"ה ומסיק שם דהאידינא חזיל ליה טעמא דאמר פרק ז' דבילה (דף י"ח.) דאדם עומא מותר לטבול בשבת משום דנראה כמיקר ואפילו צימות הגשמים דהא נהריס האידינא להקר אפילו צימות החמה ומוכחא מילתא דלטבול קא מכוין ונראה כמתקן ומהאי טעמא נהגו שלא לטבול בשבת כלל אלא אם כן בעלה בעיר ולא היה אפשר קודם דנכחאי גוונא הו"ה טבילת מצוה משום עונה עכ"ל ונראה מלשוננו דדוקא כשבעלה בעיר והיה

ששה והן סופרות ז' נקיים או זמן וצוה ולא היחה לריכה אלא לשמור יום כנגד יום ואפילו כשראחה ג' ימים רגופים איכא למימר דמן המורה היה לה לטבול ביום ז' והשחא אינן טובלות עד ליל ח' כדלקמן וכיון דלאו זמן מן המורה היא לא היא מצוה לכך כמז דליחא אלא כיון שאינן מתעכבות מלטבול אלא מפני תקנת חכמים כשמגיע מיקרי ומצוה היא וכן כתב בסמ"ג (לאוין

קיא דף לו ע"ג) על הירושלמי דבפרק כל היד (ה"ד) שכתב רבינו צמחון וכן ראינו גיבוי ר"ש ב"ר שמעון ז' שהיה מנהיג לבתו לטבול אף בחרף בזמנה אע"פ שאין בעלה בעיר ע"כ וכתבנו בהגות מיימוניות בפרק ד' מהלכות איסורי ביאה (אוח ד) והמרדכי בריש שבעות (ס"ה משנה) אלמא דמאן דאסר דטבילה בזמנה מצוה אף בזמן הזה קאמר שהיא מצוה: א"ל א"ל ש"ש בשם רבינו תם דטבילה בזמנה לאו מצוה. כן כתבו המוספות בשם פ"ק דיומא (ת. ד"ה דכו"ע) וזה לשון המרדכי בסוף הלכות נדה (שבעות ס"ה משנה) פסק רבינו תם דטבילה בזמנה אינה מצוה ח' שהרי כל נשים שלנו אינן טובלות למולאי שבעי דראייה ומתוך כך אסור לטבול בשבת וציוס הכיפורים ורבינו חננאל ורבינו אליהו פסקו דטבילה בזמנה מצוה וכן נראה לרבינו יצחק אור זרוע ט' וכן בה"ג (ה"ל נדה נא סע"ג) ובתשובת הגאונים וספר התרומה ז' וכן עמא דבר דנשים טובלות בשבת א"ל עכ"ל. (א) וכבר כתבנו בהלכות ז' וכן בא"ב (ס"ה מקדו. רפ: ד"ה ומ"ש ומיהו) ובהלכות יום הכיפורים (ס"ה ומ"ג ד"ה ושאר) שמהרי"ק (שם לה ע"ג) כתב שלא נהגו לטבול אפילו בימי אכלה וכל שכן בשעתא נבא וציוס הכיפורים ואין אומר דנלאו הכי סוגיין דעלמא כמאן דאמר טבילה בזמנה אינה מצוה שהרי אין לך אשה טובלת כשאין בעלה בעיר. ומכל מקום נראה שאם בעלה בעיר מצוה לטבול בזמנה שהרי מצוה (שיריון סג:) ביהושע שנענש על שביטל את ישראל מפריה ורביה לילה אחת ואם היא מתאחרת מלטבול כדי לזכור את בעלה ענינה היא צידה וכפוז בספר הזוהר (משפטים קיא.) צענין סודות יהוה אלהי אשה ששואה כן גורמת כמה רעות ועולם צר אי איהו לא חייש ולא אשגח לרין: א"ל א"ל ש"ש בשם רבינו תם (ס"ה א"ל ע"ג) נשאל מורי אבי מהרי"ל נראה על אשה שאירע זמן טבילה צליל חמישי והאנסה שלא טבלה אם יכולה לטבול צליל שבת והשיב דאינה יכולה לטבול הואיל ואידיחי זמן טבילה וכו' ר"י הלוי שהיה מורה לטבול ליל שבת רק בזמנה ממש ע"כ וכן פסק מהרי"ל מולן ז"ל (ספר מהרי"ל ה"ל טבילה, ושו"ת ס"ו קל"ג, ובמשנת ס"ו לו) יג) וכן אין לטבול צמחאי שבת דלפירוש רש"י (נדה סג.) ד"ה הא) לא התירו לחוף צלילה אלא בלילה אפסר דין עכ"ל (ב) ואין דברייהם נראין לי דכיון דכל נשי דידן אין טובלות בשבעי לראייתן אין מילוקין בין נדה לאלא נדהה לטבול בשבת וכן עמא דבר ואע"פ שכתבנו בסמוך דסוגיין דעלמא דטבילה בזמנה אינה מצוה אפשר לומר דס"ל דטבילה אדם בשבת מישרי שריא כדאיחא בפרק ז' דבילה (דף י"ח.) ואדרבה על מה שכתב המרדכי בשם רבינו תם שאסור לטבול בשבת בזמנה אפילו רבינו תם היה

דרכי משה

קצו (א) וכתב מהרי"ק שורש ל"ה דבזמן הזה אין טבילה בזמנה מצוה דהא השתא מחמירין טובא שלא להתחיל לספור ז' נקיים אלא אחר יב' ז' ימים או ז' ימים ואין כאן טבילה בזמנה עכ"ל וכן כתב בית יוסף: (ב) וכן הוא בפסקי מהרי"ל וייל (סימן מ"ח) טו) שאסור לאשה לטבול בליל שבת בליל ט' או י' לספירתה היכא דבא בעלה מן הדרך ולא היה בכיחו בעת שהיה לה לטבול בזמנה: 7 (ג) וכן כתב מהרא"י ז"ל בתרומת הדשן סימן רנ"ה וזה לשונו אשה שרוצה לטבול אחר לידתה בשבת והיתה יכולה לטבול קודם לכן אפילו רבינו תם דפסק דהואיל ואין טבילה בזמנה מצוה אסורה לטבול בשבת היינו דוקא כשאין בעלה בעיר אלא

הגהות והערות

ז) בסמ"ג ר"ש ברכי משמשן ובהגהות מיימוני ומרדכי איחא רבי משמשן היה מנהיג בתו וכו' ולפי' אולי צ"ל בסמ"ג ר"ש משמשן ב"ר שמעון, אך בסדר הדורות (ה"א א') העתיק ר"ש משמשן ב"ר משמשון: ח) וצ"ע ממה שכתב המרדכי בפ"ק דשבת (ס"ה רלח) חז"ל אומר רבינו תם מה שהקיל החסיד בימי ליבונו יותר מבימי נרותה לפי שהיו גזילין לטבול אחר ז' ימי נרות משום טבילה בזמנה עכ"ל, וכו' כספר התרומה (ס"ז) שטבלו משום טבילה בזמנה מצוה (אך לא הוכירו בשם ר"ת), וצ"ל בדוחק דמנהג זה הוא ע"פ מ"ד טבילה בזמנה מצוה ואין כן הלכה. ובאמת כספר הישר לרבינו תם (חידושים ס"י קפ ושו"ת ס"י נט אות ב) לא נזכר שטבלו מטעם זה, והראש ככתובות (פ"ה ס"י כד) כתב שטבלו משום טהרות עיי"ש, וע"פ בשרית הריב"ש סימן חכה שכתב שני טעמים אלו, וע"פ בסדרי טהרה ס"י קצה סק"א: ט) עייין אור זרוע ח"א ס"י שלח, ועיין בזה באורך באור זרוע הלכות נדה מבתי (מהדורת הר"י וויינר) סימן ר"א: י) עייין שם ס"י צט: יא) וסיים המרדכי ז"ל והא דלא טבלי במוצאי שבעה לראייתה משום דחיישין שמא יבוא עליה והיא אסורה מדרבנן עד מוצאי שבעה לספירתה עכ"ל:

שכתב [האגור] בשם מהר"י מולין דמי אידחי ליל טבילה לא מטבול במוצאי שבת משום דלפירוש רש"י לא החירו לחוף צלילה אלא גדלה אפשר אין דבריו נראין דכיון שהיא רואה לטבול או כלה אפשר דמי (ד) [ג]

ג גדה דאורייתא אינה טובלת עד ל"ג שמיני. בפ"ק דיומא (ו): ובפסחים בפרק האשה (ז): כל חיבי

טבילות טובלן ציזס הנדה והיולדת טבילתן צלילה כלומר אם רוצות לטבול בזמן אין יכולות לטבול קודם הלילה מפני שנאמר בנדה (ויקרא טו יט) שבעת ימים שהיה בנדה משמע שכל השבעה כולן היא בנדה ויולדת הוא אומר (שם יג ג) כימי נדת דומה תטמא (שם טז ה) וטמאה

שבעים כנדחה הילכך עד שיעברו שבעה לזכר ו"ד לנקבה אינה יכולה לטבול הילכך אם באו לטבול בזמן אין טבולות אלא צלילה אבל שלא בזמן טבולות בין ציזס בין צלילה. מיהו היינו מדאורייתא אבל רצון גזרו זה דאפילו שלא בזמנה לא מטבול אלא צלילה משום סרך בנה שכתב לטבול ציזס אפילו בזמנה ואחיא לדי כרת כדאיתא פרק חינוקת (קו:). ומה שכתב רבינו נדה דאורייתא אינה טבולת עד ליל שמיני, נראה דהכי קאמר נדה אף מדאורייתא אינה יכולה לטבול עד ליל שמיני מה שאין כן בנדה: ומה שכתב אב"ז זכה דבר תורה טובלת ביום שביעי מיד אחר הגוף החסוד. כבר נתבאר בסיומן קפ"ג (מ: ד"ה ומ"ש בזה):

אפשר קודם אסורה לטבול בשבת אבל כשאין בעלה בעיר ובא בערב שבת אף על גב דהיה אפשר קודם מכל מקום כיון שלא פשעה בזה שלא טבילה מקודם שהרי כל הנשים אינן טבולות כשאין בעליהן בעיר שרי לטבול בשבת: אבן מהר"י וי"ל בדיינים והלכות שבסוף הספר (סי' מה) פסק לאיסור וי"ל אם נשים מותרות לטבול צליל שבת צליל

חשיבי או עשירי לפירטה היכא דנא בעלה מן הדרך נראה דאסור לה לטבול כדכתב במרדכי שיהי הלכות נדה דמשמע דאי לאו דהוי טבילה בזמנה מצוה לא היו יכולות לטבול בשבת אפילו לאחר שבעה של ספירתה והכא נמי הוי שלא בזמנה עכ"ל נראה דס"ל דלרבינו

חס דטבילה בזמנה אינה מצוה אסורה לטבול בשבת לגמרי אפילו לאחר שבעה של ספירה אפילו בעלה בעיר ונשי דידן דנהגי לטבול בשבת סבירא להו כמאן דאמר טבילה בזמנה מצוה וטבילה זו שלא היה אפשר מקודם נקראת טבילה בזמנה ולכן טבולות אפילו בשבת כשבעה בעיר ולפי זה לא יפה עושות הנשים שאינן טבולות בזמן אסור לה לטבול בשבת (כיוון) [דכיון] שהיה אפשר מקודם הוי שלא בזמנה וכך הוא משמעות הפשט במרדכי סוף הלכות נדה. וזר"ך ליישב לפי זה הא דכתב רבינו חס להר"ר משולם דתמי קולי לא אשכחן לטבול ציזס ולהרחיק החפיפה מהטבילה ולא הזכיר דבריו לאיסור לטבול בשבת. ונראה דאין זה אלא לפי דהחכמים שבדורו חלקו עליו וסבירא להו דטבילה

בזמנה מצוה שרי לטבול בשבת ולכן לא השיב להר"ר משולם אלא לפי סברתו דמחיר לטבול בשבת משום דטבילה בזמנה מצוה אפילו הכי תמי קולי לא אשכחן וליכא מאן דמחיר בזה: וב"ך כתב האגור בשם כמה גדולים דכשארעה טבילה צליל ה' ונאנסה שלא טבילה דאסורה לטבול צליל שבת אלא אם כן דהוי בזמנה ממש ואין לומר דס"ל כדפרישית לדעת מהר"י וי"ל הכי נקטינן ונשים יוסף חלק על זה וכתב דאפילו נדחה יום טבילתה לעולם יכולה לטבול בשבת וכן עמא דבר וכו' עכ"ל כתב כך לפי מנהג מקומו אבל אנו בני אשכנז נמשכין אחרי גדולי האחרונים שהיו לפנינו וכתבו לאיסורא ע"י ודלא כמו שכתב הרב בהגהות שו"ע (פ"ג) דאין להחמיר בחומרא זו אם לא במקום שכבר נהגו להחמיר דליכא אלא חומרא זו מדינא היא על פי הפשט שבמרדכי וכדפרישית. מיהו מה שכתב עוד האגור דגם כן אין לטבול במוצאי שבת דלפירוש רש"י לא החירו לחוף צלילה אלא היכא דלא אפשר נראין דבריו ציזס יוסף שכתב דכיון שהיא רואה לטבול או כלה אפשר דמי ולכן אין להחמיר בזה כלל אם לא במקום שכבר נהגו בחומרא זו שלא לטבול במוצאי שבת כשאינו בזמנה ממש: צ"ש הרב בהגהות שו"ע ובמקום שנהגו להחמיר י"ן שלא לטבול בשבת היכא דאפשר מקודם גם במוצאי שבת לא מטבול דמאחר שהיה אפשר לה לטבול קודם לכן אין מרחיקין הטבילה מן החפיפה עכ"ל ומימה הלא במוצאי שבת יכולה היא לחוף ולטבול דכיון שהוא ימות החול חסיק את המרחק ותרחק נחמין ותחוף ראשה וגופה ומטבול הכל במוצאי שבת ונאגור לא כתב טעם זה אלא משום דלפירוש רש"י לא תחוף צלילה אלא היכא דלא אפשר כלומר דמיישנן דמתוך שהיא מהומה לצימה לא תהא חופפת כראוי ואפשר ליישב דה"ק דאפילו אם אמה בא לתקן חששא זו שלא תהא חופפת במוצאי שבת מתוך שהומה לצימה אלא תהא חופפת בערב שבת ובמוצאי שבת לא תעשה דבר כי אם שמהא טבולת אכתי איכא הרחקה טבילה מן החפיפה וא"כ ממה נפשך לא מטבול במוצאי שבת:

ד גדה דאורייתא אינה טובלת עד ל"ג שמיני וכו'. צרייתא הוצאה בפסחים (סוף דף ז') ובפ"ק דיומא (דף ו'): כתב ב"י ומה שכתב רבינו נדה דאורייתא וכו' נראה דהכי קאמר נדה אף מדאורייתא אינה יכולה לטבול עד ליל ח' משא"כ בזה עכ"ל ובחסד דחק שהרי הרי"ף בשבועות

(ג): כתב ח"ל כלל דנקטינן מהני מתנייתא דנדה דאורייתא היכא דאחמלה וחיא דמה וכו' גם הרא"ש בפרק חינוקת (סי' ו) כתב בלשון זה ורז"ס לומר דאם היא רואה דם ציזס נדחה אזי היא נקראת בשם נדה דאורייתא ב' אבל בנראה בתוך י"א יום שבין נדה לנדה אע"ג דנלשון בני אדם היא נקראת בשם נדה אינה נדה דאורייתא או היא כוונת רבינו שכתב נדה דאורייתא פירוש הרואה בתוך ימי נדחה אינה טבולת עד ליל שמיני ופשוט הוא:

ה זמ"ש אב"ז זכה וכו'. בפרק חינוקת (דף ס"ו): דהכי קאמר ליה לבי אבי ונא לרב פפא וכבר נתבאר בסיומן קפ"ג (ס"ו) בסייעתא דשמיא: דרכי בושא

דנראה כמיקר דוקא טבילה בזמנה אבל שלא בזמנה לא א"כ ומ"מ מאחר דנהיגי לטבול בשבת אם כן שמע מינה דלא קיי"ל כדברי המרדכי בהא א"כ הוי לך למישירי בכל ענין אפילו היתה יכולה לטבול קודם לכן ומ"מ נראה ליישב ט"ז המנהג קצת ולומר דכל שלא היתה יכולה לטבול קודם לכן אפילו ע"י חומרא שנהגו הנשים בעצמן מיקרי טבילה בזמנה כמו שנתבאר ריש סימן זו ולכן טובלות בשבת אבל במקום דאפשר למיטבל לא ומ"מ לא נראה לי להחמיר בזה במקום דלא נהגו להחמיר כן נ"ל: (ד) אפנס במהרי"ל (הלי שבת כה): פסק כדברי האגור וזה לשונו אלמנה שנישאת ואירע ליל טבילתה בשבת מאחר דלא מצי לכוא עליה ביאה ראשונה בשבת

פרישה

(ג) גדה דאורייתא (כ"ל אף מדאורייתא אינה טבולת וכו'. בית יוסף. עד כאן הגמיה) אינה טובלת עד ל"ג שמיני. שנאמר שבעת ימים תהיה בנדחה משמע כל השבעה תהא בנדחה אלא זכה דבר תורה טבולת ציזס שבעת ימים ואחר תטהר ומקלת היום ככולו ונראה דמדכתיב "וספרה" דייק, דומן ספירה היא י"ן שחמלת הלילה דכל יום יום, וקאמר וספירה ואח"כ מיד תטהר והיינו שחמלת היום:

הגהות והערות

טז] כן הוא הגוססא בכת"י, ובדרכי משה הארוך הודפס יש כאן חסרון הניכר, ובט"ז סק"ד העתיק כנסתחתינו, (ובאורח מישור אות א העיר על זה דאם כן אותן שממתינים ארבעים ושמונים אחר הלידה מצד חומרא כמבואר לעיל סימן קצ"ד ס"א היה מותר להן לטבול בשבת, והא הרמ"א בהגהותיו (כאן ס"ב) סתם דאחר לידה אסורה לטבול בשבת משמע דאפילו לא טבילה מצד חומרא אסור, וכן משמע מהר"י וי"ל דלהלן דלעולם אחר לידה אסור אלא אם כן ראתה דם טמא, וסיים דצריך עיון לרינא): [ז] צ"ל שמיני ברמ"א ליתא מכאן עד חיבת

מפתח סדרי מהרהר

קצז א) ט"ט סק"ד ד"ה ובדרכי, ותירוץ:

באר הגולה עם ציונים מהש"ך

קעו שפתי כהן

יורה דעה קצו קצו הלכות נדה

טורי זהב

הרא"ש הר"מ דלינמי בסעיף י"א [הא] [ה] שם בפסקיו [נה] פ"ד סימן [א] ממשה די פקס ח' דמקולות [ג] ע"ה מרת הבית הארץ בית א שער ה טו, א; הקד' [כ] סס מ, ג; פטר המזונה סימן [ט]:

כך שלאחר שבעה כו'. ונכ"י [עמוד קק ד"ה ומה שמע] כהנ"י בשם הרא"ש [נה פ"ד סימן א] דכעצלה ליל שביעי ושמשה ביום השביעי נמי לאו סמירה היא, וטובלת מיד לאחר שבעה, כיון שפלטתה כשהאיר היום השביעי. וכתב"י, אם באלו להכניס דברי הקמ"ק להרא"ש, יש לומר דמה שכחב הקמ"ק [סימן רגז] סמירה ולאחר שבעה לאו סמירה היא, היינו לאחר ליל שביעי, ועיין שם. וז"ע לדינא, דפשט דברי הקמ"ק משמע לאחר שבעה דוקא: כה והכי נהוג דהרי כבר נתבאר כו'. לא ידענא מאי ענין זה לזה, דהתם לא שייך בקיאות ואין הכי נמי דנאשמה [ל] לא מהני רחילה וקיומה, דלא עדיף מלא שמהה כלל, והתם גזרינן במלמא דשכיח. אבל מכל מקום נפקא מינה דרחילה וקיומה בזין שזוכר בסעיף הקודם שפסחה יום אחד שצריכה להמתין שש עונות, דמהני רחילה וקיומה דתמנה מיד אחר שתשלים היום שפסחה, ודוק. ונראה דגם הרב מודה בזה, ומיירי בפסח אשה. ומכל מקום לענין דינא נלאו הכי כיון דהקמ"ק [סימן רגז] והגהות מיימוניות [דפוס קושטא איסורי ביאה ג, טז] כתבו דלין אנו בקיאיין, אין להקל לתמנה. וכן פסק הב"מ [עמוד קע ד"ה ומ"ש]:

כד שפתי כהן כו'. ונכ"י [עמוד קק ד"ה ומה שמע] כהנ"י בשם הרא"ש [נה פ"ד סימן א] דכעצלה ליל שביעי ושמשה ביום השביעי נמי לאו סמירה היא, וטובלת מיד לאחר שבעה, כיון שפלטתה כשהאיר היום השביעי. וכתב"י, אם באלו להכניס דברי הקמ"ק להרא"ש, יש לומר דמה שכחב הקמ"ק [סימן רגז] סמירה ולאחר שבעה לאו סמירה היא, היינו לאחר ליל שביעי, ועיין שם. וז"ע לדינא, דפשט דברי הקמ"ק משמע לאחר שבעה דוקא: כה והכי נהוג דהרי כבר נתבאר כו'. לא ידענא מאי ענין זה לזה, דהתם לא שייך בקיאות ואין הכי נמי דנאשמה [ל] לא מהני רחילה וקיומה, דלא עדיף מלא שמהה כלל, והתם גזרינן במלמא דשכיח. אבל מכל מקום נפקא מינה דרחילה וקיומה בזין שזוכר בסעיף הקודם שפסחה יום אחד שצריכה להמתין שש עונות, דמהני רחילה וקיומה דתמנה מיד אחר שתשלים היום שפסחה, ודוק. ונראה דגם הרב מודה בזה, ומיירי בפסח אשה. ומכל מקום לענין דינא נלאו הכי כיון דהקמ"ק [סימן רגז] והגהות מיימוניות [דפוס קושטא איסורי ביאה ג, טז] כתבו דלין אנו בקיאיין, אין להקל לתמנה. וכן פסק הב"מ [עמוד קע ד"ה ומ"ש]:

שש עונות שלימות ואחר כך תמנה יום (טו) אחד נקי ותטבול (וה) אך סתירה כד שלאחר שבעה בגון שלא טבלה בראוי ושמשה (יא) [כג] כו [ד] הרי זו טובלת בכל (טו) עת: יג * [ל] האשה ששמשה ממתה וראתה אחר כך ופסקה ורוצה לספור מיום מחרת ראייתה תקנה יפה יפה אותו מקום כמון או בבגד להפליט כל הזרע או תרחוץ במים חמין והם יפליטו כל הזרע (י): הגה (ב) ויש אומרים (ג) דלין אנו בקיאיין בזה זמן הזה ואין לסמוך על זה בדה והכי נהוג דהרי כבר נתבאר שאנו נוהגין (י) להמתין אפילו לא שמהה כלל כדי שלא לחלק בין ספירה לסיפירה כל שכן כהנ"י גוונא וכל הפורץ גדר דבדברים אלו במקום שנהגו להחמיר ישכנו נחש:

סימן קצו

שלא תטבול האשה ביום. וכו' ה' סעיפים:

א * אין הגדה והזכה והיולדת עולות מוטומאתן בלא טבילה שאפילו אחר כמה שנים חייב ברת הבא על אחת מהן [א] אלא אם כן י (א) טבלו בראוי ג [ב] במקום הראוי [א]: י (ב) * אם בעלה בעיר (א) מצוה לטבול בזמנה [א] שלא לטבול מפריה ורביה אפילו

(יא) הרי זו טובלת בכל עת. כ"י שהרי היא כבר ספרה שבעה נקיים רק שמתוקמת טבילה. א ויש לי תמיה רבה בסעיף זה ממה שכתבו בלפני העור סימן י"ג סעיף ה' גר ואשמו שמתגברו מפרשין אותם תשעים יום להצחין בין זרע שזרע נקדושה לזרע שזרע שלא נקדושה, והכא נמי היה לנו להפרישם אחר שגם עליה בליטור כדי להצחין [י] אם נתעברה בליטור כשטבלה שלא כראוי, ונראה לי דהכא מיירי באשה שבעלה מצוי לה קודם לזה, ממלא שאין שייך כאן הצמחה, דומיא דאשה שאנסה תחת צעלה שאינה צריכה להמתין תשעים יום אלא נבעלה לבעלה תמנה, כמו שכתב רמ"א שם בצלן העור סעיף ו'. ולפי זה אם לא היה צעלה אצלה קודם למעשה זה תוך משעים יום, ממילא צריך להפריש אחר ביאה זו האסורה תשעים יום, כן היה נראה לי, וצריך עיון למעשה. אבל מה שכתבתי לעיל בסוף סימן [קצ"ג] [קצ"ד] צעברה על הדיו שצריכה שבעה נקיים משום חומה, שאין צריך להפריש, זה אינו צומח כלל להיזהר דגר שזוכרנו, דשם אין כאן אלא איסור דרבנן לחוד, כמו שכתבתי ריש סימן קצ"ב:

קצו (א) טבלו בראוי. בלא חליפה. ומקום הראוי היינו שיש שם ארבעים סאין:

א (ב) אם בעלה בעיר כו'. זהו - ערך לחם למהריק"ש

פרך לחם למהריק"ש

מה שכתב כו'. ונמצא נהגו הספרדים שלא לסמוך על זה אלא לעולם ממתין ששה עונות. ועיין לעיל סימן קצ"ג:

פתיחת תשובה

בחסדנו ושבעה ספרתי, ואף על פי כן באה האשה לשאול, אף כי לפי דעת ברור לה שלא טענה מכל מקום היא חוששת לדברי חברתה ומסתפקת אולי טענה, ושאלה מה דינה אם צריכה טבילה אחרת ואם צריכה כפרה. וצידד להקל, אחרי שאין כאן רק ספק דרבנן. דמן התורה הכתם שמצאה ביום הא' טהור כיון שלא הרגשה, ואם כן מן התורה מצטרף גם יום זה לנוקיים, ויש גם כן עוד כמה צדדים להקל, ואחרי שכבר שמשה ויש חשש לעז טגס לולד אשר תלד הורה לה להקל שאין צריכה לא טבילה ולא כפרה, וצוה עליה שתאמר בפירוש לחברתה שאינה מאמנת לה [עיון לעיל סימן קצ"ו סעיף א בהגה]. והסכים עמו הגאון בעל נודע ביהודה ז"ל שם [ב] כפיטן פ"א, אך כתב בדוקא אם אומרת אני מאמינה, אבל אם היא בעצמה מסתפקת יש לה להוש לדברי חברתה, דהיא דהבעל דין שוחק שחיקה כהוראה [יבמות פו. ב]. ואין האשה מכחשת, פשיטא שהיא נאמנת, וספרה לה כתיב [ויקרא טו, כח], ואין עד אחר נאמן באיסורים היבא שהבעל דין מכחישו (וכהו אפילו אם היה חשש איסור דאורייתא הדין כן). ע"ש [ועיין בתשובת חתם סופר י"ד סימן קצ"ו מה שכתב כו']. (יח) טובלת בכל עת. [עיון באר היטב סימן טז] בשם ס"ז דהכא מיירי כו'. ועיין בתשובת חתם סופר [וי"ז] סימן קפ"ח שכתב דמה שכתב ה"ט"ו אבל אם לא היה בעלה עמה צ' יום, ונמשכו אחריו בחלקת מחוקק [סימן ה] וביח שמואל [סימן ז] באבן העזר סימן י"ג, דבריהם תמוהים, מה שייכות צ' יום לכאן, אפילו לא היה בין שימוש בעלה לראיה רק זמן מועט שייך הבתנה, עיין יבמות דף מ"ב (ע"א) גבי ונתחין משהו. ושוב מצא שהרגיש כזה בספר עצי ארזים שם. וכתב וחתם סופר [שם] עוד, דבכתם אין לחוש להצריך הבתנה, ע"ש:

קצו (א) מצוה לטבול בזמנה. [עיון בתשובת חתם סופר י"ד סימן קצ"ע וסימן קצ"ו מה שכתב כוה]:

גליון מהרש"א

ה' [שורץ סעיף יב] הרי זו טובלת בכל עת. ללא שייך כזה פקד כנה, ש"ך סימן קצ"ו סימן ט': [ה] [סימן ט'] אה אה נתעברה באיסור כשפבלה שלא בראוי. עיין כזה נבט שמואל [אה"ט] סימן ד' ס"ק ט"ו:

יורה דעה קצו קצו הלכות נדה תורת השלמים מחצית השקל

קצו תורה השלמים

ציונים לרמ"א עם ציונים מהשי"ך

מ"ק כ"ד שלאחר כ"ו. כיון שפליטה כשהאיר היום כ"ו. דקיימא לן נדה ט"ו. ב' זכה מצד הרין טובלת ביום שביעי כשהאיר היום, דמקצתו ככלו, אבל אמרו חז"ל דלא תטבול ביום ד' שמא יבא עליה גם כן ביום ז' ואחר כך באותו יום תראה דם ותסתור לטפירת כל השבעה נקיים ונמצא שבעל זבה, ומשום הכי הואיל ומקצת היום ככלו, בטבלה ליל ז' ושמשא ביום ז' לאחר שהאיר היום שאי אפשר לה לפלוט השכבת זרע עד לאחר שהאיר היום ושוכ אינה סותרת, ואף על גב שאם ראתה דם סותרת, היינו לפי סותרת למפרע כל השבעה נקיים, אבל בפולטת שכבת זרע שאינה סותרת רק שאותו יום אינו עולה לה, וכיון שמקצת היום ככלו כבר היה לה שבעה נקיים קודם פליטה וסגי לה כהכי, רק הואיל והטבילה היתה, שלא כרין צריכה טבילה אחרת, ומשום הכי טובלת מיד לאחר ז' : להכניס דברי הפסקי כ"ו. שהם כדברי המחבר, דמשמע מלשוננו שכתב אך סתירה שלאחר ז' כ"ו, אבל סתירה ביום ז' גונא הו' סתירה, דלא כהרא"ש. ועל זה כתב אם באנו להסכים דברי סמ"ק כ"ו. ועיין ט"ז ס"ק י"א שהקשה אסעיף זה ממה שכתוב באבן העזר סימן י"ג סעיף ה' גר ואשתו שנתגיירו מפרשין אותם צ"י יום להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לזרע שנזרע שלא בקדושה, והכא נמי היה לנו להפרישה צ"י יום אחר שבה עליה באיסור כדי להבחין אם נתעברה באיסור והולד בן הנדה או לא. ותיירך דכאן לא שייך הבחנה, שאפילו חמתין תשעים יום ויהיה ניכר שיהא מעוברת אפילו הכי אין הולד בן הנדה, והלך אחר רוב בעילות בהיותו (דסבירא ליה כמו שכתב הפלתי סימן קצ"ד תפארת ישראל סעיף ג' דמעוברת כל זמן שלא הוכר עוברת אינה מסולקת דמי, ואם כן יש לומר אף שראתה אתו שבעה ימים במקום היתה מעוברת קודם זה, והלך אחר רוב בעילות שבהיותו ואין הולד בן הנדה). ולפי זה אם לא היה בעלה אצלה קודם למעשה זה תוך תשעים יום, מפרשים אותם לאחר ביאה זו האסורה תשעים יום, דככי האי גונא יהיה הבחינה אם נתעברה מאיסור מאתר, שקודם לכן ודאי לא נתעברה, וצ"ע למעשה, עכ"ל. אבל הנקודות הכסף [מ"א א] והפלתי

והפארת ישראל סעיף ו' חלקו עליו, דלא דמי למה שכתוב באבן העזר בגיר והנזרע בגירוחו הוא ישראל, ויש דברים הרבה שיש הבדל בין גר לישראל, ואלו הם: ואם לא היה הבחנה ויסבור שגם הוא נזרע בקדושה ויבנים את אשת אחיו או יפטרנה בחליצה במקום שיש עוד אחים הגזרעיים בקדושה וזולתו, ואם הוא נזרע בגירוחו הוא גר ואסור ליכנס ואינה פוטרה לישוק על ידי חליצתו, מה שאין כן כאן אפילו בן הנדה אינו רק פגום בעלמא ולא נפק מיניה חורבא, אין צריך לעשות הבחנה, ע"ש: ופ"ק (כ"ו) והכי כ"ו. לא שייך בקיאות כ"ו. ר"ל, ומאי ראייה מהתם על דחומר על זה דאין אנו בקיאים, אם כן גם בהא דשכתה יום אחר צריכה להמתין ר' עונות ולא מהני הרחיצה וקנח. אבל אי נימא דאנו בקיאים רק על דא דאין אנו בקיאים, ואם כן בשכחה יום אחר דלא גרירין לא שמשא אש שמשא, גם הרחיצה והקנח יש לומר דמהני דתמנה מיד אחר הרחיצה והקנח ותשלם היום ששכחה: דגם הרב כ"ו. אף על פי שכתב דאין אנו בקיאים ברחיצה וקנח, מודה הוא בשכחה יום אחר דמהני לה הרחיצה וקנח, ולא כתב כן רק כסתם אשה ששמשא מטתה וראתה אחר כך ופסקה דצריכה להמתין קודם שתחיל למנות השבעה נקיים כמו שכתוב בסעיף י"א, ועל זה כתב דלא מהני לה הרחיצה וקנח דאין אנו בקיאים: אין להקל בכתחילה כ"ו. לטמון ארחיצה וקנח, אפילו שכחה יום אחר. וכתב במגן אברהם הלכות יום הכפורים סימן תר"ו ס"ק ח' במה שנוהגים לטבול ערב יום הכפורים שלש ימים ופ"ק, ולפי זה אשה ששמשא תוך שלשה ימים צריכה לכבד ביתה בחמץ שלא תפלוט שכבת זרע ביום הכפורים, ודוקא שלא היה סמוך לצבילתה או סמוך לווסתה, דבאותן שעות רגילות להתעבר ויש לחוש שתשחית זרע ההריון, עכ"ל. ועיין בפלתי [תפארת ישראל סעיף ה'] שכתב על המגן אברהם שהיה ממנו כהעלם מה שכתב כאן בכו"ע סעיף י"ג דאם היא רוצה לטפור ממחרת יום ראייתה קנח כ"ו או תרחץ במים חמים והם יפליטו כל הזרע, ולא אסור משום השחתת זרע, ע"ש. אבל אמרו אמר דלא נעלם מהרב מגן אברהם דברי דאף דשלשה ימים לקליטה מכל מקום רוב הזרע הראוי להריון נקלט תיכף, ומיעוטא הוא דאינקלט אתר ב' או ג' ימים, וידוע דמה שקלט כבר לא יועיל רחיצה וקנח להעבירו, שכבר קלטו האם, ואינו מועיל להפליט רק מה שלא נקלט עדיין, ואין כאן השחתת זרע, כי זה שלא נקלט כבר, על הרוב לא יהיה נקלט עוד, רק מעוטא הוא שנקלט אחר ב' או ג' ימים, ולהאי מיעוטא לא חששו, עכ"ל. ולפי זה יש לומר הטעם למה באמת לא חששו בזה לאסור משום המיעוט שנקלט אחר ב' או ג' ימים, היינו הואיל ואיכא מצות פרייה ורביה במה שאינה צריכה להמתין כל כך, ואם כן נהי' היותה אלא משום מצות פרייה ורביה, מכל מקום בערב יום כפור דלא הוי הטבילה רק מנהג בעלמא, מנא לן להתיר לה, דהא איכא מיעוטא שנקלט אחר ב' או ג' ימים ואיך ביה משום השחתת זרע, ואתי שפיר דברי המגן אברהם שם: קצו (סעיף א) [בראין]. עיין ט"ז ס"ק א': (סעיף ב) אם כ"ו. שלא לבטא ספרייה ורביה. כדמציונ' (עירובין סג. ב) ביהושע שנענש על שטבל את

[כ"ג] הרי זו טבולת בכל עת. הא דלא לריכין הא להנחה בין זרע שזרע שלל נקדושה לזרע שזרע נקדושה, עיין בט"ו [מ"ק יא]. ועיין מה שכתבנו לעיל סימן קצ"ב [מ"ק ו]: [כ"ג] דאין אנו בקיאים בזמן הזה. ומכל מקום כתב הרמ"א סוף סימן זה [נדה ה'] ח"ל, ושעמתי ממורי דלשה לא חסנא מוך שלשה ימים אחר טבילה למרמץ. וגרסה ל' דהוא מהאי טעמא, דהא אמרו נמי לא, ב' אין אשה מטפנת אלל סמוך לוסתה או אחר טבילה, והמרמץ מפליט הזרע. ולפי זה צריכה לזרוע שגם כן לא מלך הרבה אחר שמשא, כסנתר הרמ"א [הלכות נדה ס"ג הלכה ט, עכ"ל]. וצריך לומר דהא דלא לזרוע מהאי טעמא נמי שלל חסנא למרמץ בתשמיש שסמוך לוסתה, יש לומר משום דקונד ממה נפשך, אי קנפנה לה וקמ' וידעת שעת וספתה אס' כן אסרה לשמש, ואי לא יודעת שעת וספתה ואחר כך ראתה, גם כן מותרת לרחוק, דלמ' היסד מעוברת היסד מסולקת דמיס, וק"ל ולפי זה אם הוא ככהאי גוונא שזמרת לשמש סמוך לוסתה דלעיל סימן קפ"ד נפשך ה', גם כן אסרה לרחוק מוך שלשה לזרעה או עד שתרצה דם, וק"ל ועיין מה שכתבנו לעיל סימן קפ"ד ס"ק ו', דלא כדרישה [שם אורח ד' ד"ה ועיין וק"ל]:

קצו [ח] שלא לבטא ספרייה ורביה. אלל בלא טעם זה טבילה נומנה לאו מצוה היא. ומהאי טעמא אסור לטבול בתשעה בלא זכור וזכור הכפורים אפילו הגיע זמנה, וכמנזכר בלזרע חיים סימן תקנ"ד [סעיף טו] ומצ"ג נפשך יו, כיון דאין צבילה עתמה מצוה רק משום מצוה עונה, וכהנך יומי אסור בתשמיש, ולפי זה גם בלא טעם בלא צבנת דפסק בנדיה בלזרע חיים סימן תקנ"ד [סעיף טו] דנזרעין לאסור תשמיש המטה, אס' כן אסרה [לעזר]. וכן הוא נעולת שנת נש' ד"ה מצד שנתה [שם שנתה רבי ישראל שנתה] [סימן טו] ודלא כמו שכתב בשל"ה דף ק"ח פ"ח [שער האלוהים אורח ק, הלכות נדה, סוף פרק טו ד"ה מתקנת] להסיר מטעם טבילת מצוה, וכלתה זה אינו, דאין שום מצוה צבילה עתמה, וק"ל וכן שמעתי בשם מורי המי וקני הגאון המפורסם מהר"ר שמשון ז"ל ע"ש שלל רצה להסיר כנכחי גוונא: [

ביאור הגר"א
דבר שחוצץ כ"ו, ועיין רש"י שם ד"ה חוצץ כ"ו: [ב] במקוה כ"ו. שם, ובמקום שונה כ"ו. ועיין תוספות שם ד"ה במקום כ"ו: [ג] [סעיף ב] אם כ"ו. בגמרא [נדה ט"ז ב' אשה שיש לה וסת בעלה כ"ו, ואמר עליה כירושלמי פ"ב הלכה ה'] דהא אמרה שאסור לאשה לעמוד בטומאה, אלא שפירשוהו ככאן דאמר [שם ל, א] טבילה בומנה מצוה, ואין הלשון משמע כן. ועיין באר הגולה [ואה ה'] ועיין בוורה בסבא [משפטים ק"א, א]:

אוצר מפרשים
ואסור ליכנס, לכן צריך שם הבחנה, ע"ש. ועיין מה שכתבתי לעיל בסימן קצ"ב על מה שכתב הט"ו סי"ק ח' מעשה באלמנה וכו' אין להפרישם מכת זה וכו', דר"ל גם כן דאין צריך הבחנה, דלא הוי אלא מדרבנן, כמו שכתב כאן, אבל מכל מקום ו' נקיים שנית צריכה מחודש, ע"ש:
כה [פי' יא] שהרי הוא כבר ספדה שבעה נקיים רק שסופרת בבי"ה ויש צ"י תפיה רבה בסעיף זה משה שכתוב באבן העזר סימן י"ג סעיף ה' גר ואשתו שנתגיירו מפרשין אותם תשעים יום להבחין כ"ו. [וכי"ה] בספר נקודה הכסף [מ"א א] כתב דלא קשה מר"י דהתם כיון שנזרע שלא בקדושה לאו ישראל גמור הוא דבכמה רינים חלוק הוא מישראל כולקמן סימן רס"ט. אבל הגורל מן הנדה קיימא לן דכשר, כמו שנכתב באר"ע סימן ד' סעיף י"ג: (הודיע הנרשנים קצו א' שר"ס סי"ב א) אם בעלה זכר, עיין תשובתי [חם סופר] חלק י"ד סימן קצ"ו, ועל כל פנים אם אינו בעיר בומן הוה שמחמירם להמתין ו' נקיים לדבולי עלמא אין טבילת מצוה, והוה ברכה לבטלה לעצ"ד: (חם סופר סה"ד)

נקודות הכסף
קצו א' [פי' ס"ק יא] ויש צ"י תפיה כ"ו. לא קשה מר"י, דהכסף מיון שזרע שלל נקדושה לאו ישראל גמור הוא, דבכמה דנים הלוק הוא מישראל, דלקמן סימן רמ"ט [ספי"ה ה'] אלל הכא אפילו נולד מן הנדה קיימא לן דכשר, כמו שכתבתי בלזרע העזר סימן ד' סעיף י"ג:

הגהות והערות
[ב] הייט צע"ה שנתה מלהבה, וכן נדפס בנדפס ציהיה מהדורה מניח קונטרס לחיוב סימן פ"א:
[ג] פ"ן צ"י עמוד ק"ה ד"ה ומ"ש ולא דכתיב נדלשה מדברי הרשב"א דסכינא ליה דבעין מר"י, כינד ורפילה, כדי לזכור יד כל ספק, ע"ש:
[ד] אולי לר"ך להגיב "דכסתם אשה" לא מהו כ"ו:

קצו א' כ"ה דפ"ה, אף בתוספות קבלה עליה ותמהורת מילתה ע"ש ואין הנושא "במקוה כוליה":
[ב] אין זה לשון הרמב"ם אלל משמעו, והרמב"ם למד דכ"ו מהפסקו יורטלו נמיס" [ויקרא עו, י] ואלל מהר"ם שם, ועיין בספר המגן אברהם ד"ה נ"ג:
[ג] נוספות יומא ע"ה, א' וביבמות מ, ב' ובבב"ש נ"ה כ"י סימן ט' הונג נכ"ה ר"ה גאון, וכו' בשו"ם הנהניס לין (מהדורת הנושאים) סימן מה. וע"ע שו"ם הנהניס שפיר משנה סימן ט':
[ד] לשון הכתוב הוא "וכל הונג נמשכה יכנס נגדיו ורחץ נמיס":

[ה] נוספות ע"ה מנזכר שיעת ר"מ ואלל נזכר שם חילוק בין טבילה נכ"ה או לא. ובכ"ה הנהניס למד כמו צ"ה שם ד"ה ר"ה, שגם ר"מ טבילה ליה כ"ה. למנס מהכ"י משמע שזה דעת עולמו דכ"ה ר"מ וכן אין ה"ש":
[ו] צ"ע, דהסמ"ג סני משיטת ר"מ דצבילה נומנה מלוה, ודלא כפסק השו"ע:
[ז] כהנהנת מיימנותי אסורי פליח ד' אורח ד' ונמנרדו רמו משלל אימח רבי שמשון ופליטו צ"י אימח ר"ש כ"ה שמעון:
[ח] הגילו צ"כ נדו הל"ה רכס שם ס"ק ט' וכלאיה וע"ה ס"ק י':

ציונים לרמ"א עם ציונים מהש"ך

קצו (ב) מרדכי נשטעט רמז חסדן בשם כחה רבנוחא רבינו חננאל ורבינו אליה ואור ורוע (מ"א סימן שלח) ובה"ג (הלכות נדה סימן מא) וספר התרומה [סימן עט]: (ג) ב"י [עמוד קטג ד"ה כמובן]: (ד) כן משמע בתרומת הרשן סימן רנ"ה: (ז) תרוח הדשו סם:

קצו שפתי כהן

יורה דעה קצו הלכות נדה

טורי זהב

קצו א אם לא יב"ה כו. וכמו בשבועה מהר"ם מלוכלין סימן ע"א, דמי שטבלה בליל ששי ואחר כך מצאה שלא טבלה כראוי, כגון שמצאה לכלוך תחת הצפורן, מותרת לטבול ליל שבת, כי אונסא הוא, ואין לדמותה ליולדת, עד כאן. ומי שטבלה בשבת וכשצאתה לבימה מניח הטבילה ראתה ששכחה לחמוך לפורן אחד ואין שום לכלוך תחת הצפורן, נראה דאף על גב דהא דזריכה טבילה שנית צכהאי גוונא מותרת בעלמא היא, כמו שכתבתי

(ג) ומותרת לטבול ליל שבת. צנור [עמוד קעח] הביא דעת רבינו חננאל [הובא בחוספות יומא ח, א ד"ה דטלין דסבירא ליה טבילה בזמנה מצוה, ומציא [טור עמוד קעג] ראייה מירושלמי ונדה פ"ב הלכה ד] דלמחר אשה שיש לה וסת צעלה מחשב ימי וסתה וצ"ל עליה, דהא אמריה שאסור לאשה לעמוד בעומאמה, עכ"ל. וכמו מו"ח ז"ל [ב"ח עמוד קעג ד"ה ומ"ש] דאין מזה ראייה, דיש לומר דמשום הכי אסור לה לעמוד בעומאמה דשמא יבא עליה בעלה.

לקמן סימן קצ"ח ס"ק כ"ה, מכל מקום יש לה לחזור ולטבול ולא אמרינן דהוי טבילה שאינה של מצוה, דהא מדינא כל טבילה שריא בשבת וכמו שכתבתי לקמן בסמוך, ואף על גב דנהגו להחמיר, צכהאי גוונא לא נהגו. וחו, דכיון דכבר נהגו להחמיר להצריכה טבילה שנית אם כן טבילה של מצוה היא. ומה דרשב"ן [סימן שסו] סבירא ליה דמדינא הצפורן מעכב, והצחמיו סימן קצ"ח ס"ס. וחו, דהא לקמן ס"ק (כ"ה) [ג] נכתב דאפילו טבילה שלא בזמנה שריא, אלא דכתב בתרומת הדשן [סימן רנ"ה] דנהגו להחמיר, משום דבש"ס [ב"ה י"א, א] קאמר דלא מחייב כמתקן גבירא משום דנראה כמיקר, וזמן הזה שנהרין להקר מיחייב כמתקן גבירא, אלא דטעור מותר לטבול דלא מחייב כמתקן גבירא כלל. וכן פשוט בש"ס [שנ"ג לו, ב] והפוסקים טעור והמתכב בלורח חיים סימן שכ"ו [נשיך א] דלדעם טעור מותר לרחוץ כל גופו ולטבול בשבת (ואפילו מאן דאסר לגדה לטבול שלא בזמנה, על כרחך מודה בטעור, כדמוכח בש"ס וכל הפוסקים). אם כן אשה זו מותרת לטבול ממה נפשך, אם הצפורן מעכב אם כן הוי טבילה בזמנה לצורך מצוה, ואם אינו מעכב אם כן טעור היא ולא מתקן אימתא כלל ומותרת לטבול, כן נראה לי ברור, דלא כיש מי שרצה להחמיר שלא לטבול עד אחר השבת. ועל פי זה נראה לי דהוא הדין בכל שאר ספק אם טבלה כראוי או לא, מותרת לטבול בליל שבת. ופשעם זה נראה לי דמי שטבלה ליל ששי ולמחרת מצאה ששכחה לחמוך לפורן אחד, דבתשובה מהר"ם מלוכלין שם פסק דאין צריכה טבילה כלל, דלא החמירו צכהאי גוונא בדין ששכחה לפורן כיון דעברה עם בעלה לילה אחת, ולקמן סימן קצ"ח ס"ק כ"ה כתבתי דאף צכהאי גוונא צריכה טבילה אחרת, אם כן נשארה שאלה השאלה שם במקומה וז"ל, דמאחר שמדין הש"ס והפוסקים אין צריכה טבילה אחרת בשכחה לפורן, אם כן לא הוי אחיי זמנה, דעשפה כל מה שצריכה לעשות, דלא נודע לה איסורא עד למחר, או נאמר כל שכן דאסורה לטבול, דאי נמיר לטבול הוי חומרא דאחיא לדי קולא, דהא היא אימתא עלתה לה טבילה מדינא, ואם כן קיימא באיסור רחיצה בשבת כשאין כל אדם, אך הבתראים החמירו עליה והצריכוה טבילה אחרת, ואם נמיר לה טבילה בשבת הוי חומרא דאחיא לדי קולא שנחיר איסור רחיצה בשבת, עכ"ל. ולי נראה דאין כאן חומרא דאחיא לדי קולא, דאדרבה כשאין צריכה טבילה להצפורן אינו מעכב, אם כן טעור הוא, וליכא כלל איסור רחיצה בשבת בטעור זה ז"ל: וכן הסכים הגאון אבי מורי ורבי ז"ל:

ונראה לי למחך, דהא דאמרינן צעלה מחשב ימי וסתה וצ"ל עליה לא אמרו דוקא בענין שברור לאשה מחייב יבוא בעלה, אלא בכל גווני אפילו אם הייתה סבורה שלא יבוא לאותו זמן, ואם כן מוכח דיש איסור לאשה לעמוד בעומאמה בלא טעמא דבעלה אלא משום טבילה בזמנה מצוה, ועל זה סומך הבעל וצ"ל עליה, דודאי עשהה דין. ולפי זה היה מותר לטבול בשבת, אלא דר"מ [ספר השנה חלק החדשים סימן שא, הובא בחוספות שם] סבירא ליה הלכה טבילה בזמנה לאו מצוה היא מלד הטבילה עצמה, אלא מלד פריה ורביה, ומשום הכי פסק רמ"א דוקא כשבעלה צעיר, וכמו שכתבתי בסמוך [סימן ד]: (ד) אחר צ"דה כו. בתרומת הדשן סימן רנ"ה נשאל, כיולדת מותרת לטבול לאחר שמונים של נקבה או חוץ אותה הזמן, והוא בענין שהייתה יכולה לטבול קודם זה שבעה או שמונה ימים מלד הנקיות אלא שצרכונה ממחנת לפי שאין זה כח הרבה עדיין, יכולה לטבול בשבת אף על פי שאפשר לה לטבול קודם או לא. והשיב, דבמרדכי [שטעמא רמז חסדן] כתב דלא שרינן לטבול בשבת אלא משום טבילה בזמנה מצוה, וגדון זה לא הוה בזמנה שהרי אפשר לה מקודם. ואחר כך כתב אם לא אפשר לה מקודם כגון על ידי אונס, יש לומר אפילו לר"מ דפסק טבילה בזמנה לאו מצוה, מכל מקום שרי למטבול משום מצוה קיום עונה, ואפילו שלא בשעת עונה חשוב מצוה שהאיש משמח את אשתו בשמיים, כדאיחא פירק אלו דברים בפסחים כו' [ע"ג, ב] וסיים שם, נהגו הנשים לומר שלא לטבול בשבת אלא אם כן בעלה צעיר ולא היה אפשר קודם, דצכהאי גוונא הוה טבילת מצוה משום עונה. ואף על גב דבפרק שני דביצה [י"א, ב] אמרינן דכל עמא טובל בשבת משום דנראה כמיקר עצמו, האידנא שאני דלא נהיי למיקר עצמו בשבת בשום מים, אם כן לא נראה כמיקר, עד כאן דברי. הרי שלא המיר אלא בלא היה לה לטבול קודם שבת כגון על ידי אונס, ובעלה עמה בערב שבת, ולא ממעט אלא אם אינו צעיר בשעת טבילתה, אבל פשוט דזה לא מהני אם לא בא עד ערב שבת והיה לה אפשרות לטבול קודם, דלא מהני לה מה שלא היה בעלה צעיר בחול, דמכל מקום היה לה לטבול בחול. ובאגור [סימן אף שפג] ומהר"י וויל [דין והלכות סימן מ] הביאו דרכי משה [נאום ג] ומו"ח ז"ל [ב"ח עמוד קעג ד"ה זק כח] החמירו יותר שאפילו אם נאנסה ולא יכלה לטבול קודם

הגהות והערות

סו ע"ל מהר"ם מלוכלין, ומכאן ואילך הוא דברי הש"ך, ומה שכתב בא"ש כהמשך "עכ"ל", הוא טעות סופר, ומקומו הנכון הוא כאן:

ביאור הגר"א
[ד] [נהגו ומותרת כו. מתניחין פרק ב' דיום טוב (ביצה י"ז ב'): [ה] אב"י בלאו הכי אסור. דקיימא לן כמאן דאמר טבילה בזמנה לאו מצוה. ועיין תוספות דגדה ל' א' ד"ה ושפע מינה כו., וביומא ח' א' ד"ה דכולי עלמא כו. אבל בסוף יומא [פ"א, א] משמע דאפילו להך מאן דאמר אפילו הכי מותר אפילו ביום הכיפורים. ועיין תוספות דשבת קכ"א א' ד"ה הכי גרסינן כו. וכל שכן בשבת, כמו שכתוב ביום טוב (ביצה) י"ח ב' חינוך בשבת כו., אלא

דחוספות שם ד"ה כל כו. כתבו דדוקא בימיהם לטהרות כו., ומכל מקום לא כתבו אלא על יום הכיפורים ותשעה באב: [ו] ואם היה כו. אבל בגמרא דיום טוב (ביצה) שם משמע אפילו אפשר מרמזתק שם במתניחין בין אדם לכלים, ובכלים בשאי אפשר מבעוד יום טובלין ביום טוב, כמו שכתוב שם בגמרא (י"ט א') כלי שנשטמא מערב יום טוב כו. דלא כמו שכתב בדרכי משה [אות ג], וזהו שכתב כאן [רמ"א] אבל במקום כו.:

באר היטב
קצו (א) יב"ה. כתב מהר"ם מלוכלין, דמי שטבלה בליל ששי ואחר כך מצאה שלא טבלה כראוי, כגון שמצאה לכלוך תחת הצפורן, מותרת לטבול ליל שבת, כי אונסא הוא, ומי שטבלה בשבת וכשצאתה לבימה מניח הטבילה ראתה ששכחה לחמוך לפורן אחד ואין שום לכלוך תחת הצפורן, יש לה לחזור ולטבול בליל שבת ממה נפשך, אם הצפורן מעכב

אם כן הוי טבילה בזמנה לצורך מצוה, ואם אינו מעכב אם כן טעור היא ולא מתקן אימתא כלל ומותרת לטבול, עכ"ל. וכתב הש"ך [סימן א] ולפי זה היה הדין בכל ספק אם טבלה כראוי או לא, ואפילו אם עברה עם בעלה לילה אחד מותרת לטבול פסע שנית בליל שבת ממה נפשך, כפי"ל:

אוצר מפרשים
ב (נהגו סיף ג) ומותרת לטבול ליל שבת וכו. רבות בנות טובלות בערב שבת הן עור היום גדול, ושעות הוא בידם, וצריך לטבול בליל שבת. וכבר האריך בזה הרב החסיד מהר"ש אבהב בתשובותיו דבר שמואל סימן שי"ח וסימן של"ח. ועיין

לקמן סימן קצ"ט דין ה' (ברכי יוסף אות ג). סב"ה ליל שבת מותרת אפילו במים חמים, וכן המנהג בליוורנו, הרב מהר"י עייאש בשו"ת בית יהודה חלק ב' סימן ל"ב. ועיין מה שכתב הרב דברי יוסף סימן ס"ד: (ברכי יוסף אות אב)

ציונים לרמ"א
עם ציונים מהש"ך

(ה) שם במהרי"א ווייל
בפסוקי דזימן והלכות (סימן ט)
(ח)
(ז) כדעת ב"י (סימן):

הגהות והערות

(י) טוקן פ"ט דברי המסכת
עלנו נקבעתם לא הביט
און בעקב שפדפס בש"ח
שנות יעקב רש"י:
(יא) דגש"ר מחיל כלן פ"ק
ג טסק, וכתבתי "אלמנה
כו"י" נתעוררת אמ"ד
מק"צ טוקן ק"ד:

נקודות הכסף

קצו אן פ"ח ס"ק ו' ודבריו
הפוסקים כו'. האריך
למטה על רמ"א
והנמשכים לעמו, ובש"ך
ס"ק ג' חוקי דברי
רמ"א, אלא שכתבתי
בקצרה, ועשה מוכרח אני
להאריך ולהעתיק מה
שכתבתי בספרי וכתבתי
דברי. מה לשון, והנ"ח
כמנ דש להחמיר,
דחומרה וזו היא מילת על
פי השטט שכתבתי לעמ
מהרי"א ווייל גם עבירה
בזמנה מזה, עין שם.
ולענין נראה דאין
להחמיר, כמו שכתבתי,
ונראה לי עיקר דחיימה לן
טובלה בזמנה לאו מזה,
וכמו שכתבתי המוספות
פרק המפתח דף ל' ג' פ"ג
ד"ט ופ"ח ופ"ק קמ"א
דיומנ דף ט' ע"א וד"ה
ד"ט"ט משמש כלל יוס
שאין לן אשה שטובלת
בזמנה, ולא חתן טובלת
שומעם ויו כנגד יוס אזה,
וכפרק בהר"ל דעה (סו. כ)
ומי אמרינן מדי האידנה
כולן פסק וזות שיהיה
כטובלת
דשפיעתה, משמע שלא היו
טובלות ביום בשום פנים,
עד כלה לשונו. וזה שכתב
הב"ח [עמוד קפ"ג ד"ה ורבי
מחל על זה ולפע"ד אין
יו קוביא, דבין דהאידנה
לכתר חומרה דרבי זירא
ונ"ה טו. כו] וזה נראה לאחר
שחלה עטף דם כחול
חספוס שפעה נקיים, אם
כן השפא הוא דרמיה עלה
שטובלת מיד, ואם אינה
טובלת מיד לאחר שפיעתה
עונתה היא על המנהג,
עב"ל לא כוון יפה, דודאי
אין המוספות מוכיחים
מזה שטובלים לאחר
שפיעת שפעה נקיים, אלא
מזה שאין טובלים בזמנה,
דהיינו שומרת יוס חנה
וגדה, ועל זה לא פירך
כלום, דודאי משום חומרה
רבי זירא לא חסבור על
המנהג שלא תטובל בזמנה,
ועוד, דהא אפשר לה
למעטד חרוביה, וכן
למשום כלל יוס שאין לן
אשה טובלת בזמנה כשאין
בעלה בעיר, וכן חלומות
וכחלומות שכן מזוט אין
טובלת כלל בזמנה, וכן בכל

קפ שפתי כהן

אלל אם ראה דם עומא וזמן טבילתה כליל שנת מותרת לטבול,
משום דהוי בזמנה, כן כתב מהרי"א ווייל בפסקיו [ד"ח והלכות] סימן
נ"ד, ומניאו דרכי משה [אות ג]. ונראה דדם עומא הוי לאחר
ל"ג לזכר וס"ד לנקבה, כלעיל סימן קל"ד [פסקי א]: / ג אב"ד
במקום שאין מנהג אין
להחמיר כו'. והב"ח [עמוד קע
ד"ה וכן כתב] כתב דיש להחמיר
דחומרה וזו היא מדינת כו', גם
טבילה בזמנה מזה, ע"ש שהאריך

נדבריו. ולא ירדתי לקוף דעמו בכל דבריו, אלא הדבר ברור
דקיימא לן טבילה בזמנה לאו מזה, וכמו שכתבתי כל הפוסקים,
ולכן אין הנשים טובלות בזמנה כשאין בעלה בעיר, וכן אלמנות
ובתולות שהן נדות אין טובלות כלל בזמן, וכן אפילו לא שמש
אניה טובלת אלא לאחר חמשה ושמעה, כלעיל סימן שלפני זה
סעיף י"א, אלא דאפילו הכי מותרת לטבול בשבת, וכמו שכתבתי
התרומה הדשן סימן רנ"ה והב"י [עמוד קע"ג ד"ה כמו בהגור],
ודמוכה בש"ס [גיטת יב. א] ופוסקים דאין איקור דבדכ, משום
דנראה כמיקר, וכן משמע לקמן סימן קל"ט סעיף ז', אלא
שכתבתי שכתב דהאידנה נהגו להחמיר ביולדת ובכחי גוונא,
דחקו טעם הדבר וכתב ח"ל, וכיון דהמנהג הוא השמא ליחזר
ולמנוע להקר בשבת אף על גב דליכא טעמא בדבר, מכל מקום
ליכא למימר דנראה כמיקר דהא נזהרין להקר, ומוכח מלמא
דלטבול קא מכוין ונראה כמתקן, ומטעם זה נראה דנהגו הנשים
ליחזר שלא לטבול בשבת אלא אם כן בעלה בעיר ולא היה אפשר
לה קודם, דככהאי גוונא הוי מזה משום עונה, עכ"ל. משמע
מדבריו דכשאין בעלה בעיר וזכר בערב שבת, אף על גב דהיה
אפשר קודם, מכל מקום כיון שלא פשעה בזה שלא טבילה קודם
שרי לטבול בשבת. וכן הב"י [נשן] פסק דמותר לטבול בשבת בכל
ענין, וכן עיקר לדינא, וכדפירשתי. הלכן במקום שאין מנהג אין
להחמיר וכמו שכתב הרב [דרכי משה אות ג], וכן כתב מהר"מ
מלוצלין בשמחה סימן נ"ג וסימן ע"א, ע"ש. [ומה שכתבתי] (א)
[רמ"א] אלמנה כו', כתב מהר"מ מלוצלין בשמחה סימן נ"ג דלה
בטולה שאירע טבילה ליל שבת נראה להחמיר אע"ג דטוביהם שלא
לבעול זעילת מזה עד אחר שבת, משום דשאר מיני קריבות נמי

מזה הן, ולא דמי לאלמנה דהואיל ואקור לנא עליה ביאה ראשונה מפרשים אותה מכל שאר קרובות, מה שאין כן בבתולה. ומכל
מקום טוב להקדים טבילה קודם שבת, ועיין שם שהאריך, וכן נוהגים:

באר היטב

(ב) י"דה. דוקא כשטובלת אחר לידה ולא ראה דם עומא, דהיינו לאחר
ל"ג לזכר וס"ד לנקבה, אלא אם ראה דם עומא חתן טבילה כליל שבת,
מותרת לטבול משום דהוי בזמנה, כן כתב מהרי"א ווייל בפסקיו [נש"ך ס"ק ג].
ובש"א היה בעלה בעיר כחג הב"ח דדוקא כשהיה אפשר לה לטבול מקודם
שבת וגם בעלה היה בעיר או אסורה לטבול בשבת, אלא אם אין בעלה בעיר
ונא בערב שבת, אף על גב דהיה אפשר לה לטבול מקודם כיון שלא
פשעה שלא טובלה קודם לכן מותרת לטבול בשבת, וכן כתב הש"ך [פ"ק
ג]. אלא הט"ו [ס"ק ד] פסק דאין חילוק כלל בין אם היה בעלה בעיר או
לא היה אלא שבת בערב שבת, רק הכל מלוי נחש הייתה יכולה לטבול קודם
לכן כלל שום אונס, דלא אסורה לטבול בשבת אף שלא נא בעלה עד ערב
שבת [ונקודות הכסף ס"ק א האריך בזה, והמקיף דבריו בש"ך, ע"ש]:

מהנשים הממונים על הטבילה, באשה שהלבישה לבנים ביום ה' וסברה לטבול בליל [שאחר] ה', וכאשר לא בא בעלה לביתה עד יום ו' לא טבלה בליל
[שאחר] ה', אם מותרת לטבול בליל שבת. וכתב דמותרת לטבול, כיון דדבר זה במנהגא חליא, ומאחר שהנשים הממונים על הטבילה שאלו הדבר הוא אם
כן אין יודע להן המנהג, ואין להחמיר, ע"ש עוד טעמים להחיר. עוד כתב שם ששעם מנשים צדקניות שנוהגים כשלוכשים לבנים התנו, אם יבא בעלה הטובל
בליל ד' או ה', ואם לא יבא הטובל לכשיבא בליל שבת. דלכאוהו אין לזה טעם וריות, והוא ז"ל כתב טעם לזה, ע"ש:

אוצר מפרשים

ג [ש"ך ס"ק א] ונראה דדם פסא הוי לאחר וכו'. משמע מדבריו דקודם ל"ג לזכר
ויס"ד לנקבה אף שראתה דם ולא היה אפשר לה למנוע שבעה נקיים כי אם שאירע
יום שביעי בערב שבת, אסורה לטבול בליל שבת, הואיל וזמן הדין דם טהור הוא
היתה יכולה לטבול קודם, ואף שאנו נוהגים להחמיר שלא לטבול על דם טהור,
לא מהני לטבול בליל שבת. ולענין נראה להחיר בכל שלא הייתה יכולה לטבול
קודם, אף שהוא ע"י חומרה שלנו מקרי זמנה, דאם לא כן אין לך אשה טובלת
בליל שבת כלל, שהרי כל אשה צריכה להמתין שלא לספור שבעה נקיים עד יום
ששי לראייתה ואפילו לא שמשוה, גידיה אטו שמשוה, וכל חומרות הללו אינן מדין
הש"ס כלל, ולא משכחת לדידך טבילה בזמנה בליל שבת כי אם שראתה באמת

יורה דעה קצו הלכות נדה

טורי זהב

שבת וזכר בעלה בערב שבת לא תטבול בשבת, וראיה שלהם ממדרי
לעיל. והב"י [עמוד קע"ג ד"ה כמו בהגור] חולק עליהם, ומסיק להקל
ואפילו באפשר קודם השבת, מטעם דנראה כמיקר, ודברי תרומת
הדשן לעיל לא הביא כלל. וכתב דבריו משה [נשן], כיון שנהגו
לטבול בשבת שמע מינה ללא

קיימא לן בהמדרי, אם כן הוה
למשרי אפילו באפשר קודם
לכן, מכל מקום נראה לישב
המנהג ולומר דכל שלא היחה

יכולה לטבול קודם לכן, אפילו על ידי חומרה שנהגו הנשים בעממ,
מקרי טובלה בזמנה וטובלת בשבת, אלא במקום דאפשר לא. ומכל
מקום לא נראה לי להחמיר בזה במקום דלא נהגו להחמיר, עכ"ל.
וכן פסק כאן בשו"ע דנמנהג תלמי מלמא. א' ודבריו מזהים, כיון
דלהמדרי והאגור בשם הגדולים ומהרי"א ווייל ומהרי"ל והלכות
טבילה עמוד תקנו; שו"ס מהרי"ל סימן קל"ג; שו"ס הפדמות סימן טז] אוקרירס
לגמרי לטבול בשבת, ובתרומת הדשן מפור דוקא בלא היה אפשר
חלה, אלא באפשר אקור אפילו נא בעלה בערב שבת, למה הקילו
רמ"א בזה במקום שאינו מנהג בזה נא בעלה בערב שבת אפילו
אם היה אפשר, וכן אחר לידה, והוא נגד כל הני דרומא. גם
מור"ם ז"ל [נש"ך שם ד"ה וכן חולק על רמ"א בזה ומחמיר בכל
מקום, אלא שכתב [עמוד קע"ג ד"ה וכן לומן] דלדברי תרומת הדשן
דלעיל משמע דדוקא כשבעלה בעיר והיה אפשר קודם אסורה
בשבת, אלא כשאין בעלה בעיר וזכר בערב שבת אף על גב דהיה
אפשר קודם מותרת בשבת, לפי שאין הנשים טובלות בלא בעלה
בעיר. והוא שלא נדקדוק, דודאי לא עלתה כן על דעת תרומת
הדשן להחיר בזה, אלא כוונתו דבעינן שיהיה בעלה בעיר בשעת
טבילה, ואין חילוק בין אם בא בערב שבת או קודם, מכל מקום
בעינן שיהיה בעינן שלא היה אפשר חלה לטבול. והכי יש לנו
לפסוק דעת תרומת הדשן, דדבריו ממועטים בין המחמירים
לגמרי להמיקל לגמרי, דהיינו דכל שאפשר לטבול קודם השבת בלא
שום אונס ולא טבילה אסורה לטבול בשבת אפילו אם בא בעלה
בערב שבת, וכל שלא אפשר מחמת איזה אונס כעין היחה דתרומת
הדשן שזכרנו, יש להחיר לטבול בשבת בכל דוכתי:

מזה הן, ולא דמי לאלמנה דהואיל ואקור לנא עליה ביאה ראשונה מפרשים אותה מכל שאר קרובות, מה שאין כן בבתולה. ומכל
מקום טוב להקדים טבילה קודם שבת, ועיין שם שהאריך, וכן נוהגים:

פתחי תשובה

(ה) שאטורה פטבול. עיין בתשובת חוט השני סימן ע' שכתב בדריעבד אם
טבילה, אם בשוגג מותרת מיד, ואם כמודי טבילה כליל שבת יש להחמיר
לאוסרה בשבת לבעלה, ובפירושא שבת מותרת. ואם הוא ביום טוב, נראה
להלכה דמותרת מיד, אבל לא לפעשה, כי ראוי להחמיר לעושה מזה משום
מגדר מלוא, ע"ש. ונראה לי דעל כל פנים מותרת בכל מיני קורבא ואהבה
[כעת ראיתי במנחת יעקב [תורה השלמים ס"ק ג] וסדרי טהרה [ס"ק ה] שדעתם
להקל ביום טוב אף לכחלה אפילו במקומות שנוהגו להחמיר בשבת. ובענין
שבת, דעת המנחת יעקב כחוט השני הג"ל דאם טבלה כמודי אסורה לאותו
שבת, והסדרי טהרה חולק, וכתב לענין נראה להקל בדריעבד אפילו באותו
שבת כו', ע"ש. וכן משמע קצת מתשובת חכם צבי שהבאתי לעיל ס"ק ב'
במה שכתב דאיסורא עבדא כו', ע"ש]. ועיין עוד בתשובת חוט השני סימן
פ"ב; (ז) שאין מנהג. עיין בתשובת אבן הששים סימן כ"ה שכתב ששאל
מהנשים הממונים על הטבילה, באשה שהלבישה לבנים ביום ה' וסברה לטבול בליל [שאחר] ה', וכאשר לא בא בעלה לביתה עד יום ו' לא טבלה בליל
[שאחר] ה', אם מותרת לטבול בליל שבת. וכתב דמותרת לטבול, כיון דדבר זה במנהגא חליא, ומאחר שהנשים הממונים על הטבילה שאלו הדבר הוא אם
כן אין יודע להן המנהג, ואין להחמיר, ע"ש עוד טעמים להחיר. עוד כתב שם ששעם מנשים צדקניות שנוהגים כשלוכשים לבנים התנו, אם יבא בעלה הטובל
בליל ד' או ה', ואם לא יבא הטובל לכשיבא בליל שבת. דלכאוהו אין לזה טעם וריות, והוא ז"ל כתב טעם לזה, ע"ש:

דם כל חמשה ימים, אבל בלאו הכי לא. אלא ודאי שכל שאינה יכולה לטבול קודם,
אפילו על ידי חומרה שהחמיר הפוסקים, מותרת לטבול בליל שבת: (נדע סריבנה)
ד [שם] ונראה דדם פסא הוי לאחר ל"ג לזכר. פירוש, דהיינו דוקא אם לא טבילה
ערין כלל [ועתה] [אחר] לידה, שאו אם היא תוך ל"ג שהיום הוא דם טהור ולא
הוי בזמנה, אבל אם טבילה לאחר לידה ושוב ראתה ביו טהרה, לדידן שאין
בוועלין על דם טהור אם חל טבילה בשבת משום דשראי ממה נפשך, לפי המנהג
שאין בוועלין הוי בזמנה, ואי אמרת מדינא דדם טהור הוא איכא אשה טהורה לגמרי
פשיטא שמוותרת לטבול בשבת, כמו שכתב הש"ך לעיל ס"ק א' (נדע סריבנה סודיית)

מדינת מל שאפילו לא שמש איה טובלת אלא לאחר חמשה ושמעה, וכמו שכתבתי בענין הקודם סעיף י"א, והיא חומרה ימירה, ואם איחה היאך מעבור על המנהג ולא תטבול בזמנה. מכל זה נראה
דקיימא לן טבילה בזמנה לאו מזה, ע"ש. אלא דאפילו הכי מותר לטבול בשבת, כמו שכתבתי בתרומת הדשן סימן רנ"ה והב"י [עמוד קע"ג ד"ה כמו בהגור] חולק עליהם, ומסיק להקל
שלא נהגו מותר לטבול בשבת, דאין איקור דנכר משום שראה כמיקר, ודאי דכן מוכח מהם, דהא ביום שמיא כבדי אדם ויליס מטבילין בערב שבת, אלמא אפילו ערב שבת זמנו, ואפילו הכי קאמרי

קפב שפתי כהן

יורה דעה קצו הלכות נדה

טורי זהב

באר הגולה
עם ציונים משה"ך

ה. בריחא פקחים סוף
דף ל' ע"ב יומא דף ו'
ע"ב:
ו. כרבי יוחנן ואף רב
הדר ביה, נדה דף ס"ו
ע"ב [מוספות עס ד"ה
משום; ר"ש הלכות מקואות
סימן לו; רמב"ם טורח הכות
בית ז עבר ז ל ב; רמב"ם
איסורי ביאה יא, ד; הגהות
מייטנווט עס אות א בשם
ספר התרומה סימן קא
וסמ"ך לארן ק"א ל"ג; ר"ן
שנכות ו, א ד"ה אבל
אמרו; רבינו ירום נתיב ט
ס"ב ר"ב, ד'.

ד ובמקום שנהגו להחמיר בו. ל"ע מאי ענין מומרא זו לזו.
יש לומר דהכי קאמר, ובמקום שנהגו להחמיר שלא לטבול בשבת
אלא בזמנה ממש, וכן במוצאי שבת מטעם שאין להחמיק הטבילה
מן החפיפה וכן י' בשבת אינה יכולה מטעם דהוי שלא בזמנה אין
להקל: ה דמאחר בר' כלומר,
במוצאי שבת לא תוכל לחוף, כיון
דלפירוש רש"י [נדה ס"א, א ד"ה הא]
ושאר פוסקים לקמן סימן קצ"ט
ס"ק ו' זריכה לחוף דוקא ביום,
ואין לתקן שחוף בערב שבת,
דאין מרחיקין החפיפה מן
הטבילה היכא דאפשר. וכן פירש
הב"ח [עמוד קעב ד"ה לשון]:
ו י אסורה לטבול בר' [משמע

ד [מ] ו ובמקום שנהגו להחמיר גם במוצאי שבת (א) לא
תטבול ה דמאחר שהיה אפשר לה לטבול קודם לכן
(ד) אין (א) מרחיקין הטבילה מן החפיפה (ו"א) (ו) וכן
(ו) אלמנה שאסורה לטבול עבילה ראשונה בליל שבת
(ו"א) משום (ו) דאסור לנב עליה ביאה (ו) ראשונה בשבת
אסורה לטבול גם כן במוצאי שבת (ז) ויש מקילין
ומחמירין לטבול במוצאי שבת הואיל שלא טבלה בשבת משום
(ח) חשש (ה) איסור ל.

ג (ח) ו (ח) אסורה לטבול (א) ביום שביעי
(ט) ואפילו אם ממתנת לטבול עד יום
שמיני ז או תשיעי אינה יכולה (א) לטבול ביום

אפילו שמתבול סמוך לחשכה ותנא
לזימה משחשקן אסור, כדעת
רשב"ם [הנהא ברא"ש הלכות מקואות
סימן לו; מרדכי שטענות רמו משמו]
וקייעמו, שכתבו הפוסקים שנוכו להחמיר כדנריו. וכתיב הב"ח
[עמוד קעה ד"ה ואף] דאפילו ללכת בזימה לזימה הטבילה מנעוד יום
אסור, והיינו כשהאשה רוחצת ומוספת בזימה והולכת למקום
טבילה, אבל כשיש מרחק זימה הטבילה במקום אחד והאשה הולכת
מנעוד יום למרחק שעה או שמים קודם משכה וזאה לזימה אחר
משכה, אף על פי שהמרחק זימה הטבילה קרוב וסמוך לזימה אין
כאן משום סרך בזה, דהנח יודעת שהיא שזהה זימה ומחפיפה
במרחק ואינה טובלת אלא משחשכה, עכ"ל. מיהו באגור [סימן אף
שפ] כתוב שהמנהג באשכנז לטבול סמוך לחשכה, עכ"ל. ואפשר
דסבירא לכו כר"ת [נדה ס, ג מוספות ד"ה משום] וסייעמו דמותרת
לטבול סמוך לחשכה רק שמתא לזימה משחשקן, וכדדומה לי שכן
נוהגים, ומכל מקום יש להחמיר. מיהו נראה דהיינו דוקא ביום
שמיני דאסור משום סרך בזה לחוד, ובכאף גוונא מקיל ר"ת (א)
סמוך לחשכה, אבל ביום שביעי אין לטבול כלל סמוך לחשכה, ויש
למתוח ציד העושות כן: ז או תשיעי. או יותר, כדמשמע
בפוסקים, ופשוט הוא:

דוקא בערב שבת אחר החופה, וחוד לחוף המדר אחד לא מהני
לשיעובל אותה בשבת פעם ראשון, כן כתב במרדכי. פרק משילין
[בינה רמו מסין] בשם הר"מ [ש"מ מהר"ם מרוטנובורג דפוס לבוב
סימן קנא], וכן כתב במהרי"ל הלכות שבת [עמוד ר"ן בשם מהר"ש י'
רבו של מהרי"ל דענין עבילה גמורה דוקא. אף שבספר משאת
זימין סימן ז' כתב דיחוד גם כן קונה במקום הראוי לביאה, מכל
מקום יש להחמיר, כיון דגדולים אסורים, איתבאר עוד באגור העור
סימן ס"ד [ס"ק א]: (ז) ויש מקילין ומחמירין בר'. נראה לי
דזה קאי דוקא על הא דמקין ליה, דהיינו כזונס אלמנה, שמן
הדין אסורה בשבת, וזו היא חל זמן טבילה והיא לא פשעה
במדי. אבל צדין שלפני זה, דהיינו במקום שנהגו להחמיר אחר
לידה או שלא היה בעלה בעיר עד שבת, וזאי אסור גם במוצאי
שבת, כיון שהיה אפשר לה לטבול קודם שבת למה שטבול במוצאי
שבת ומרחיק החפיפה מן הטבילה כזונס, כן נראה לי:
(ח) אסורה לטבול בר' פירוש, דדין מורה הוא שגדה
שטובלת ביום שביעי שלה, אף על פי שלא היו נזקיות טובלת דוקא
בלילה, דבדידה תליא דוקא זימים, אבל זבה שסופרת שבעה נקיים,

ציונים לרמ"א
עם ציונים משה"ך

(א) באגור [סימן אף שפ] ובהמה"ל [הלכות נדה עמוד קנא]; ש"מ סימן קנא; ש"מ המדעות סימן לו; (ח) מהרי"ל [הלכות שבת עמוד ירי"א]; (ט) בית יוסף [עמוד קעב דיבור ראשון];

בספירה אמרינן [נדה ג, א] מקצת היום ככולו, כיון שספרה מקצת היום השביעי נזקיות טובלת אפילו ביום, וילפינן לה [שם ס, ג] מקרא [ויקרא טו, כח] דואחר חטטה, אחר מועשה חטטה, אלא שהכמים אסרו לטבול ביום שמתא שדעוד יום ואחר כך ביום מראה ותסחור למפרע נמלא שבת עליה באיסור, על כן כתב העור [עמוד קעד] הנשים שלנו אף על פי שהם ספק זנות, כלומר שהם סופרות שבעה נקיים, ואם כן לעולם הוה לכל הפחות שמונה ימים עם יום הראיה, והיה לה היחר לטבול ביום כיון שכבר כלו שבעה ימים, אפילו הכי לא טבול ביום. וזה מצואר דברי השו"ע בנאן, [והטעם (א) משום סרך בזה]. פירוש, שבתה מראה שטבולה אמה ביום שמיני ותספור שציוס שביעי טבלה ותעשה כן גם היא:

בספירה אמרינן [נדה ג, א] מקצת היום ככולו, כיון שספרה מקצת היום השביעי נזקיות טובלת אפילו ביום, וילפינן לה [שם ס, ג] מקרא [ויקרא טו, כח] דואחר חטטה, אחר מועשה חטטה, אלא שהכמים אסרו לטבול ביום שמתא שדעוד יום ואחר כך ביום מראה ותסחור למפרע נמלא שבת עליה באיסור, על כן כתב העור [עמוד קעד] הנשים שלנו אף על פי שהם ספק זנות, כלומר שהם סופרות שבעה נקיים, ואם כן לעולם הוה לכל הפחות שמונה ימים עם יום הראיה, והיה לה היחר לטבול ביום כיון שכבר כלו שבעה ימים, אפילו הכי לא טבול ביום. וזה מצואר דברי השו"ע בנאן, [והטעם (א) משום סרך בזה]. פירוש, שבתה מראה שטבולה אמה ביום שמיני ותספור שציוס שביעי טבלה ותעשה כן גם היא:

הגהות והערות

(א) פ"ע הלכות ומנהגי מהר"ם סימן פט אות ב; (ב) ראה מחילת השקל דהגיה [וכן באלמנה טו] דשבת אינה יכולה לטבול, ובקדרי טהרה סימן ו הגיה [וכאן] במקום [וכן]; (ד) עיין למע ומשמלה [שמלה ס"ק ד] ומכאן הוא מילתא בלגמי נפשה. ובמראה כהן הגיה ח"ל מלת ויעשם הוא טעות קופה, ומחפיה ל"ל אות ט על משום סרך בזה;

באר היטב

(ג) מרחיקין. משום דלריכה לחוף ביום דוקא, וכאן אי אפשר כיון שהוא שבת, אם כן זריכה לחוף בערב שבת ויהיה הרחקה בין החפיפה לטבילה. אף על גב דפסק לקמן דבריעבד שגי שחחוף היטב בלילה, היינו בחל טבילה במוצאי שבת, מה שאין כן כאן שפשעה מה שהמתנה עד מוצאי שבת, [נ"ט ס"ק ה]: (ד) ראשונה. לפי שקונה אותה ביאה זו, כמו שכתב בזכור חיים סימן של"ע ובאגור העור סימן [ס"ג] [ס"ד], ועל כן אין לעשות נשואין לאלמנה בשבת כשחל עבילה בליל שבת, ואם טבלה קודם שבת צריך שיבא עליה דוקא בערב שבת אחר החופה, וחוד לחוף מדר אחד לא מהני כדי שייעובל אותה בשבת פעם ראשון. וכן כתב מהרי"ל דענין עבילה גמורה דוקא. אף שבספר משאת זימין סימן ז' כתב דיחוד גם כן קונה במקום הראוי לביאה, מכל מקום כיון דהרבה גדולים אסורים יש להחמיר, עד כאן לשון הט"ו [ס"ק ו]: (ה) איסור. כתב חל טבילה והיא לא פשעה במדי, אבל צדין הג"ל דהיינו במקום שנהגו להחמיר אחר לידה או שלא היה בעלה בעיר עד שבת, וזאי אסור גם במוצאי שבת, כיון שהיה אפשר לה לטבול קודם שבת למה שטבול במוצאי שבת ותרחיק החפיפה מהטבילה כזונס. ובתב מהר"ת מלוצ'ן בחשונה סימן כ"ג, דכלה בזמנה שאירע עבילה ליל שבת נראה להחמיר, אף על גב דהגהים שלא לטבול עבילה מזהה עד אחר שבת, משום דשאר מיני קריבות נמי מזהה הן. ולא דמי לאלמנה, דהואיל ואסור לנב עליה ביאה ראשונה מפרשים אותה מכל שאר קורנות, מה שאין כן בזמנה. ומכל מקום טוב להקדים עבילה קודם שבת, ועיין עס שהאר"ן, וכן נוהגים, ש"ך [ס"ק ג]: (ו) ביום. כתב הש"ך [ס"ק ו] משמע אפילו שמתבול סמוך לחשכה ותנא לזימה משחשקן אסור:

פתיח תשובה

(א) לא תפכו. עיין בחשובת נודע ביהודה תנינא חלק יורה דעה סוף סימן ק"י שכתב דבכלה אפשר להקל שחחוף בלילה ותטבול, דבכלה לא שייך מתוך שהיא מהומה לביתה, ע"ש: (ב) חשש איסור. עיין באר היטב [ס"ק ה] בשם ט"ו. ועיין בחשובת מקום שמואל סימן ג"ד שחולק עליו, והעלה דלהיש מקילין אלו אין חילוק בין אלמנה לשאר נשים, דכולהו מצו טבלי במוצאי שבת. וכתב שם שהוא מורה ובה דעת היש מקילין, ע"ש. ומה שכתב הבאר היטב עזר בשם תשובת מהר"ם מלוצ'ן. עיין בחשובת אבן שהיה דעה סימן קצ"ו. ולמה נבטל מפריה ורביה כל כך. עד כאן דבריו, ע"ש. ביהר"ם הג"ל. ועוד, אם לא תטבול ליל שבת, גם במוצאי שבת אסור, כמבאר [שפ"ק א] דאכל בכל שאר קריבות מותר, אם כן לא דפי לאלמנה, ובחשובת ביהר"ם דעה סימן קצ"ו. ולמה נבטל מפריה ורביה כל כך. עד כאן דבריו, ע"ש. ולענין צ"ע מה שכתב אם לא תטבול ליל שבת גם במוצאי שבת אסור, דהא כתב הרמ"א דגם במוצאי שבת לא תטבול דמאחר שהיה אפשר לה לטבול קודם לכן בר', ואם כן נגדו זה אם נאסור לה לטבול בליל שבת לא היה אפשר לה קודם לכן, ושירי לטבול במוצאי שבת:

שם סימן טו אות ב, ותשובת רבינו משולם אלו שם סימן טו אות ב:

ד ובמקום שנהגו להחמיר בו. ל"ע מאי ענין מומרא זו לזו.
יש לומר דהכי קאמר, ובמקום שנהגו להחמיר שלא לטבול בשבת
אלא בזמנה ממש, וכן במוצאי שבת מטעם שאין להחמיק הטבילה
מן החפיפה וכן י' בשבת אינה יכולה מטעם דהוי שלא בזמנה אין
להקל: ה דמאחר בר' כלומר,
במוצאי שבת לא תוכל לחוף, כיון
דלפירוש רש"י [נדה ס"א, א ד"ה הא]
ושאר פוסקים לקמן סימן קצ"ט
ס"ק ו' זריכה לחוף דוקא ביום,
ואין לתקן שחוף בערב שבת,
דאין מרחיקין החפיפה מן
הטבילה היכא דאפשר. וכן פירש
הב"ח [עמוד קעב ד"ה לשון]:
ו י אסורה לטבול בר' [משמע
אפילו שמתבול סמוך לחשכה ותנא
לזימה משחשקן אסור, כדעת
רשב"ם [הנהא ברא"ש הלכות מקואות
סימן לו; מרדכי שטענות רמו משמו]
וקייעמו, שכתבו הפוסקים שנוכו להחמיר כדנריו. וכתיב הב"ח
[עמוד קעה ד"ה ואף] דאפילו ללכת בזימה לזימה הטבילה מנעוד יום
אסור, והיינו כשהאשה רוחצת ומוספת בזימה והולכת למקום
טבילה, אבל כשיש מרחק זימה הטבילה במקום אחד והאשה הולכת
מנעוד יום למרחק שעה או שמים קודם משכה וזאה לזימה אחר
משכה, אף על פי שהמרחק זימה הטבילה קרוב וסמוך לזימה אין
כאן משום סרך בזה, דהנח יודעת שהיא שזהה זימה ומחפיפה
במרחק ואינה טובלת אלא משחשכה, עכ"ל. מיהו באגור [סימן אף
שפ] כתוב שהמנהג באשכנז לטבול סמוך לחשכה, עכ"ל. ואפשר
דסבירא לכו כר"ת [נדה ס, ג מוספות ד"ה משום] וסייעמו דמותרת
לטבול סמוך לחשכה רק שמתא לזימה משחשקן, וכדדומה לי שכן
נוהגים, ומכל מקום יש להחמיר. מיהו נראה דהיינו דוקא ביום
שמיני דאסור משום סרך בזה לחוד, ובכאף גוונא מקיל ר"ת (א)
סמוך לחשכה, אבל ביום שביעי אין לטבול כלל סמוך לחשכה, ויש
למתוח ציד העושות כן: ז או תשיעי. או יותר, כדמשמע
בפוסקים, ופשוט הוא:
דוקא בערב שבת אחר החופה, וחוד לחוף המדר אחד לא מהני
לשיעובל אותה בשבת פעם ראשון, כן כתב במרדכי. פרק משילין
[בינה רמו מסין] בשם הר"מ [ש"מ מהר"ם מרוטנובורג דפוס לבוב
סימן קנא], וכן כתב במהרי"ל הלכות שבת [עמוד ר"ן בשם מהר"ש י'
רבו של מהרי"ל דענין עבילה גמורה דוקא. אף שבספר משאת
זימין סימן ז' כתב דיחוד גם כן קונה במקום הראוי לביאה, מכל
מקום יש להחמיר, כיון דגדולים אסורים, איתבאר עוד באגור העור
סימן ס"ד [ס"ק א]: (ז) ויש מקילין ומחמירין בר'. נראה לי
דזה קאי דוקא על הא דמקין ליה, דהיינו כזונס אלמנה, שמן
הדין אסורה בשבת, וזו היא חל זמן טבילה והיא לא פשעה
במדי. אבל צדין שלפני זה, דהיינו במקום שנהגו להחמיר אחר
לידה או שלא היה בעלה בעיר עד שבת, וזאי אסור גם במוצאי
שבת, כיון שהיה אפשר לה לטבול קודם שבת למה שטבול במוצאי
שבת ומרחיק החפיפה מן הטבילה כזונס, כן נראה לי:
(ח) אסורה לטבול בר' פירוש, דדין מורה הוא שגדה
שטובלת ביום שביעי שלה, אף על פי שלא היו נזקיות טובלת דוקא
בלילה, דבדידה תליא דוקא זימים, אבל זבה שסופרת שבעה נקיים,
בספירה אמרינן [נדה ג, א] מקצת היום ככולו, כיון שספרה מקצת היום השביעי נזקיות טובלת אפילו ביום, וילפינן לה [שם ס, ג] מקרא [ויקרא טו, כח] דואחר חטטה, אחר מועשה חטטה, אלא שהכמים אסרו לטבול ביום שמתא שדעוד יום ואחר כך ביום מראה ותסחור למפרע נמלא שבת עליה באיסור, על כן כתב העור [עמוד קעד] הנשים שלנו אף על פי שהם ספק זנות, כלומר שהם סופרות שבעה נקיים, ואם כן לעולם הוה לכל הפחות שמונה ימים עם יום הראיה, והיה לה היחר לטבול ביום כיון שכבר כלו שבעה ימים, אפילו הכי לא טבול ביום. וזה מצואר דברי השו"ע בנאן, [והטעם (א) משום סרך בזה]. פירוש, שבתה מראה שטבולה אמה ביום שמיני ותספור שציוס שביעי טבלה ותעשה כן גם היא:
בספירה אמרינן [נדה ג, א] מקצת היום ככולו, כיון שספרה מקצת היום השביעי נזקיות טובלת אפילו ביום, וילפינן לה [שם ס, ג] מקרא [ויקרא טו, כח] דואחר חטטה, אחר מועשה חטטה, אלא שהכמים אסרו לטבול ביום שמתא שדעוד יום ואחר כך ביום מראה ותסחור למפרע נמלא שבת עליה באיסור, על כן כתב העור [עמוד קעד] הנשים שלנו אף על פי שהם ספק זנות, כלומר שהם סופרות שבעה נקיים, ואם כן לעולם הוה לכל הפחות שמונה ימים עם יום הראיה, והיה לה היחר לטבול ביום כיון שכבר כלו שבעה ימים, אפילו הכי לא טבול ביום. וזה מצואר דברי השו"ע בנאן, [והטעם (א) משום סרך בזה]. פירוש, שבתה מראה שטבולה אמה ביום שמיני ותספור שציוס שביעי טבלה ותעשה כן גם היא:
בספירה אמרינן [נדה ג, א] מקצת היום ככולו, כיון שספרה מקצת היום השביעי נזקיות טובלת אפילו ביום, וילפינן לה [שם ס, ג] מקרא [ויקרא טו, כח] דואחר חטטה, אחר מועשה חטטה, אלא שהכמים אסרו לטבול ביום שמתא שדעוד יום ואחר כך ביום מראה ותסחור למפרע נמלא שבת עליה באיסור, על כן כתב העור [עמוד קעד] הנשים שלנו אף על פי שהם ספק זנות, כלומר שהם סופרות שבעה נקיים, ואם כן לעולם הוה לכל הפחות שמונה ימים עם יום הראיה, והיה לה היחר לטבול ביום כיון שכבר כלו שבעה ימים, אפילו הכי לא טבול ביום. וזה מצואר דברי השו"ע בנאן, [והטעם (א) משום סרך בזה]. פירוש, שבתה מראה שטבולה אמה ביום שמיני ותספור שציוס שביעי טבלה ותעשה כן גם היא:

היה זה המדליקין... וכו'...
 וכן נראה... וכו'...
 וכן נראה... וכו'...

הוא שיהיה... וכו'...
 וכן נראה... וכו'...
 וכן נראה... וכו'...

הוא שיהיה... וכו'...
 וכן נראה... וכו'...
 וכן נראה... וכו'...

הוא שיהיה... וכו'...
 וכן נראה... וכו'...
 וכן נראה... וכו'...

הוא שיהיה... וכו'...
 וכן נראה... וכו'...
 וכן נראה... וכו'...

הוא שיהיה... וכו'...
 וכן נראה... וכו'...
 וכן נראה... וכו'...

הוא שיהיה... וכו'...
 וכן נראה... וכו'...
 וכן נראה... וכו'...

הוא שיהיה... וכו'...
 וכן נראה... וכו'...
 וכן נראה... וכו'...

הוא שיהיה... וכו'...
 וכן נראה... וכו'...
 וכן נראה... וכו'...

הוא שיהיה... וכו'...
 וכן נראה... וכו'...
 וכן נראה... וכו'...

הוא שיהיה... וכו'...
 וכן נראה... וכו'...
 וכן נראה... וכו'...

הוא שיהיה... וכו'...
 וכן נראה... וכו'...
 וכן נראה... וכו'...

23

בחמין שהוחמו בשבת. ועוד אמרנו טעמא לפי מ"ש רש"י במס' שבת דף ל"ט ע"ב ד"ה כללי וזה לשונו של רש"י דהרואה אומר היום הוחמו ומוכחא מלחא דחולדות האור ניהו ואחי להחם בשבת כגון נותן לזון בחמין עכ"ל. הרי שזה ודאי לא גזרינן שיחם בשבת להעמיד זון אלא האור שאין אדם טועה אלא דחיישינן שימן זון לחוך החמין וצטבילה במקוה דבר זה בלאו איסור שבת אי אפשר שהרי אין עובלין בשאובין ובחמין טבילת כלל"ה בקרקע מותר לכן אולי לא גזרו בזה. ומ"מ אע"פ שאנו מדמין אין אנו מורים להחיר רק ליתן בעוד חיזה שעות עד הלילה שיהיו צבילה רק פושרין. ואמנם הצננין לפי הנראה אינן נזהרין בזה ואני מעלים עין מזה ומוטב שיהיו שוגגין ולא יהיו מודיין. דברי אהבו הד"ש.

הד"ש.

סימן כה

להחם מקוה ביו"ט ע"י הערמה לצורך שבת

תשובה טו"ב למספר. אתן אמרי שפר. למאן דמימר קאמר שפיר. לכבוד אהובי הביבי וידידי הרב הגדול המופלא ההבם השלם ספיר ויהלום כבוד מוה' וואלף ג"י סג"ל באסקוויץ.

מכתבו מן יו"ד למספר הגיעני עש"ק העבר. ובאמת טרידנא טובא וצפרט בחטלת הזמן גרמא שכבר החלטנו יום א' העבר נסוגיא דהיו זה מומין צפ' המדיר והחלמידיס קצבוי. וכעת אנכי שאילנא לכולהו רבנן דני רב זומן אסיפה לכל. ואעפ"כ לאהבנו פניחי לדבריו הנחמדי' וגופא דעובדא שהחיר צי"ט שני של פסת להסיק תחת יורה ע"י נכרי לצורך חבשיל של קאפע שיסמה היהודי שנמרחן מיורה זו והשאר יניה לזוב מן היורה למקוה לצורך טבילת נשים צליל שבת קודש. והנה גוף הטבילה בחמין צליל ש"ק האמת אגיד שגם פה קהלחנו יש להם מקוה של חמין וחמיד אני מזהיר שצע"ק יזילו החמין עכ"פ שמי שעות קודם הלילה כדי שיהיו פושרין צליל שבת ולא יהיו חמין. ואמנם אני חושש שצבל המרחן אינו נזהר בזה ומתחיל להזיל סמוך לצין השמשות ואני מעלים עין כי לגוף הדין אין האיסור צרור צטבילה בחמין בשבת. וכבר נחשור

הפקח שמלחו משום עלי מחמת דבר אחר. ובה נדחה גם הסמך שרצה להביא מדברי הרמב"ם והאריכות בזה (לא לזכר. והיה זה שלום. דברי הד"ש. ב)

סימן כד

בענין טבילה בחמין בליל שבת

תשובה לכבוד אהובי ידידי וחביבי הרב המאה"ג המופלא בתורה ויראה כבוד מוה' יוסף קראטשין נר"ו.

קבלתי מכתבו וע"ד שאלתו במקוה שנומנין לחוכה חמין איך ימנהגו צטבילה צליל שבת, וראיתי דעמו שאפילו פושרין לא יהיו המים רק שחפיג צינתן וכחז שלדעמו כך היו עושין לכה"ג ציוה"כ. הנה חזינא לדעמו שלמד דבר זה מלישנא דמתני' ציומא דקאמר שחפיג צינתן. ולדעתי אין מנה ראיה ללא דוקא קאמר דהחם לאו צדיני רחינה בחמין עסיק להורות הדין בזה רק קאמר מה שהיו עושין לכה"ג ולא הי' צריך רק שחפיג צינתן. (א) ועוד דהחם ציוה"כ ענמו היו נומנין וצפרט לפי מה דמוקי' שם ציומא דף ל"ד ע"ב בשלא הגיע לזירוף ממילא לא הי' רק כדי להפיג צינתן, ועוד הלא שם צומן הבית קאי ומי יימר שכבר גזרו על רחינה ועוד הלא אין שבת צמקדש אלא ודאי דלהפיג צינתן לאו דוקא, ולדעתי מעולם לא נאסר רחינה צפושרין רק בחמין. ואף שמדברי התוס' בשבת מ' ע"ב צד"ה מפני שחפשי' כו' משמע קנת דגם צפושרין אסור, ולע"ד דהחם ציושז ומתחמם כנגד המדורה ושם אסרו אפילו צפושרין דדומה כרוחן בחמין. (ב) וכן אני מזהיר את הצננין כאן שיחנו החמין למקוה בעוד היום גדול כדי שכדי שחשך צין כך לא יהיו רק פושרין. ובגוף הדין ראיתי צפפר קרבן נמאל צפרק צמה מוליקין ס' כ"ד שכתב שצבילת מי מקוה בחמין אינו צכלל גזרח מרחלאות. ואמנם כתב מלחא צלי טעם וצלי רא"י ומפליג לומר שכתב באריכות ואין לנו לסמוך על דבר שלא צירר לנו טעמו. ואני אמרתי אולי דוקא רחינה אסרו שעיקר הטעם שמה יחם בשבת אבל טבילה ללא משכחת אלא חיקף צכניסת ליל שבת שהרי צריך להיות סמוך לחפיפה לא משכחת טבילה

הערות הגאונים

ובחי הרשב"א שם מבואר להדיא דכ"מ שאמרו שתפיג צינתן היינו הפשר יעושה"ט. ועיין שבת שם (מ"ח א') בתוד"ה מ"ש ממיחם ע"ג מיחם. (מהגדול ממינסק)
(ב) עיין בחידושי הרשב"א והרמב"ן שם ובמלחמות מבואר דאסור אמנם אפשר דדוקא בהופשר בשבת וכן משמע מהתוס' ור"ן שם עיי"ש וצ"ע. (מהגדול ממינסק)

(ב) עיין חיו"ד סי' מ"ג וקצת סותר עצמו משם לכאן. ועיין בר"ן חולין פ"ק סוגיא דשוחט בשבת שם כתב דמליחה אינו רק איסור דרבנן ולא זכר דברי עצמו דבסוף ע"ז כתב דאסור משום מבשל. ועיין מג"א סי' שכ"א ס"ק ז' ובפרי"ח יו"ד סי' ס"ח ס"ק י"ח ובשעה"מ הלכות חמץ פי"ח הכ"ד. (הגרי"ש נאטהנאהן)
סימן כד (א) עיין שבת (מ' ב') אלא בשביל שתפיג צינתן ודו"ק.

